

II RIIGIKOGU

7. istungjärk.

Protokoll nr. 191 (8).

1925. a.

II Riigikogu koosolek 27. jaanuaril
1925. a. kell 5 p. l.

Kokku on tulnud 82 Riigikogu liiget.

Walitsuse looshis: siseminister **K. Einbund**, teedeminister **K. Wirma**, põllutöominister **A. Kerem**, töö- ja hoolekandeminister **Chr. Kaarna**, haridusminister **H. B. Rahamägi**, portfelli minister **K. Ast**, haridusministeeriumi teaduse- ja kunstiosakonna juhataja **G. Ney**.

P ä e w a k o r d :

1. Versailles'i rahulepingu 393 artikli ja teiste rahulepingute wastawate artiklite muudatuste kinnitamiseseadus — wäliskomisjoni ettepanek.

2. Riigikorra kaitseeseadus — üldkomisjoni ettepanek.

3. Esimese rahwuswahelise töökonwerentsi poolt Washingtonis wastuwõetud tööstusettewõtetes tööaega kaheksa tunniga päewas ja neljakümnekaheksa tunniga nädalas piirawa konwentsiooni eelnõu kinnitamise seadus — töökaitse komisjoni ettepanek.

4. Seadus raudteedel makswaist politseilikkudest määrustest üleastumiste karistamise kohta — II lugemisel.

5. Aktsiisiseaduse §§ 1110 ja 1111 muutmise seadus — II lugemisel.

6. Wiljandi linna administratiivpiirkonna laiendamise seadus — II lugemisel.

7. Kaubalaewa juhi kutse omandamise seadus — II lugemisel.

8. Kauba- ja abilaewade masinajuhtkonna ja -meeskonna sõidu seadus — II lugemisel.

9. Eesti kultuurkapitaali seadus — II lugemisel.

10. Hoolekandeseadus — II lugemisel.

11. Põllutöölaliste tööaja ja palgaolude korraldamise seaduse muutmise seadus — II lugemisel.

12. Wähemusrahwuste omawalitsuse seadus — II lugemisel.

Koosolekut juhatab esimees **J. Tõnisson**, pärast abiesimees **M. Martna**.

Sekretääri kohal abisekretäär **J. Piiskar**.

Koosolek algab kell 5.25 min.

1. Päewakorra muutmise ja Riigikogu koosoleku määramine 5. weebruariks k. 5 p. l.

Juhataja **J. Tõnisson**: Awan Riigikogu koosoleku.

J. Holberg (põl.): Wanematekogu poolt wastuwõetud otsuste alusel oleks mul teha

kaks järgmist ettepanekut: Esiteks otsustada järgmine Riigikogu koosolek ära pidada neljapäewal, 5. weebruaril kell 5 p. l. ja teiseks tänase, see on 27. jaanuari koosoleku päewakorda wõtta ainult rutuliseks tunnustatud seaduseelnõud ja nimelt need, mis tänase koosoleku päewakorras on ära tähendatud päewakorra-punktide 4, 1, 9 ja 12 all.

Juhataja **J. Tõnisson**: Rkl. Eilman'i poolt on tehtud ettepanek wõtta I päewakorra-punktiks komisjonide täiendawad walimised.

J. Woiman (sd.): Kuna rkl. Holberg'i poolt, wanematekogu otsuse põhjal, on ette pandud tänasesse päewakorda ainult 4 punkti ja loota on, et need kurnis ruttu läbi lähewad ning meil wast aega jätkub ühe tähtsa eelnõu arutamiseks, siis teen ettepaneku wõtta tänasesse päewakorda wiimase punktina hoolekandeseadus II lugemisel.

Juhataja **J. Tõnisson**: Päewakorra kohta on tehtud järgmised ettepanekud: Rkl. Eilman'i poolt wõtta I päewakorra-punktiks komisjonide täiendawad walimised, rkl. Holberg'i poolt — wõtta päewakorda paljundatud päewakorras tähendatud IV, I, IX ja XII punkt ja rkl. Woiman'i poolt — wõtta päewakorda 6-da, see on wiimase punktina hoolekandeseadus II lugemisel.

Eraldi on tehtud rkl. Holberg'i poolt ettepanek järgmise Riigikogu koosoleku kohta ja nimelt pidada järgmine koosolek 5. weebruaril kell 5 p. l.

Panen rkl. Holberg'i ettepaneku järgmise koosoleku kohta kõigepealt hääle-

tamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

Kas soowitakse päewakorra kohta käiwaid ettepanekuid korraga wõi üksikult hääletada? (Hüüded: Korraga! Üksikult!) Et on kahesugused ettepanekud, siis panen üksikult hääletamisele. Kes on selle poolt, et I päewakorra-punktiks wõtta komisjonide täiendawad walimised. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud. Kes on selle poolt, et järgmisteks päewakorrapunktideks wõtta tänase päewakorra IV, I, IX ja XII punkt. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud. Kes on selle poolt, et 6. päewakorra-punktiks wõetakse hoolekandeseadus II lugemisel. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

Sellega on tänase koosoleku päewakord kindlaks määratud.

Enne päewakorra juurde asumist on sõna sekretäiril teadaande korras.

2. Teadaandmine Wabariigi Walitsusele tagasiandud seaduseelnõu kohta.

riigi Walitsusele tagasi walitsuse nõudmisel.

Sekretäär J. Piiskar: Riigikogu juhatusel poolt on antud riigiametnikkudele elukorterite ehitamise seadus Wabariigi Walitsusele tagasi walitsuse nõudmisel.

3. Komisjonide täiendawad walimised.

Juhataja J. Tõnisson: Rkl. Eilman'i poolt on ettepanek walida eelarwe kuuendasse komisjoni iseseiswa sotsialistliku töölispartei Riigikogu rühma poolt rkl. J. Tiks tagasiastunud rkl. B. Eilman'i asemele.

Rkl. Hasselblätt'i ja rkl. Baranin'i poolt on ettepanek walida välisministerruumi — see on kolmandasse eelarwe-komisjoni rkl. Schilling. Kas soowitakse korraga wõi eraldi hääletamist? (Hüüded: Eraldi!) Asun hääletamisele komisjonide kaupa. Kes on selle poolt, et riigi eelarwe 6-dasse komisjoni walida rkl. Tiks? (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

Kes on selle poolt, et 3. eelarwe-kom-

misjoni walida Wene ja Saksa-Balti rühma poolt rkl. Schilling? (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

4. Seadus raudteedel makswaist politseiülestumiste määrustest ülestumiste karistamise kohta — II lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja A. Rei kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega seaduseelnõu pealkiri ja §§ 1—5.

Seadus raudteedel makswaist politseiülestumiste määrustest ülestumiste karistamise kohta.

§ 1. Süüdlased rahuk. nuhtl. seaduse § 76²-ses ettenähtud ülestumistes, wõetakse wastutusele ja karistatakse kas üldises kohtulikis korras, wõi käesolewa seaduse järgi administratiivkorras. Isikuid, kes on wastutusele wõetud kohtulikis korras, ei wõi karistada sellesama ülestumise eest administratiivkorras. Isikuid, kes on ära maksnud selle seaduse põhjal administratiivkorras määratud trahwi, ei wõi sellesama ülestumise eest kohtulikule wastutusele wõtta.

§ 2. § 1-ses tähendatud ülestumiste eest karistatakse süüdlast administratiivkorras rahatrahwiga kunni wiiesaja margani iga ülestumise eest. Teedeministril on õigus oma sundmäärustes kindlaks määrata erilisi trahwimäärusi üksikute ülestumiste liikide jaoks.

§ 3. § 1-ses tähendatud ülestumiste eest administratiivkorras trahwi määramise õigus on raudtee politsei jaoskondade ülematel, jaamaülematel wõi wiimaste asetäitjatel ning rongijuhtidel, nende ametkohuste täitmisel.

§ 4. Trahwikäsu täitmise puhul annab trahwimääraja ametnik trahwimaksjale wastawa kwiitungi.

§ 5. Kui üleastuja § 3-das tähendatud ametnikkude poolt määratud trahwi otsekohe ära ei maksa, teeb trahwimääraja ametnik ülestumise kohta protokoll, milles tähendab ära ka tema poolt määratud trahwi, ja saadab selle protokoll raudtee politseiülemale. Leiab raudtee politseiülem, et trahw õieti ja seaduslikult määratud, teeb ta korralduse määratud trahwi sissenõudmiseks administratiivkorras, wastasel korral

saadab asja otsustamiseks wastawale rahukohtunikule. Asja, millele raudtee poliitseiülema poolt administratiiv-korras käik antud, ei wõi üle anda kohtule arutamiseks, olgugi et süüdlaselt maksujõuetuse tõttu wõimalik ei ole trahwi sisse nõuda.

5. Versailles'i rahulepingu 393 artikli ja teiste rahulepingute wastawate artiklite muudatuste kinnitamiseadus — I lugemisel.

Wäliskomisjoni aruandja **A. Anderkopp**: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Versailles'i rahulepingu viimase peatükiga asutati rahwuswaheline tööbüroo.

Selle tööbüroo asutusteks, nii juhtiwateks kui ka täidesaatwateks, on põhikirja järgi, mis Versailles'i rahulepingus ette nähtud, tööbüroo konverents, administratiivnõukogu ja direktor, missuguse koha peal praegu lugupeetud Albert Thomas on. Sama rahulepingu artikkel 393 põhjal seisab administratiivnõukogu koos 24-liikmest, kusjuures 24 liiget nõnda on ära jaotatud, et walitsused enda poolt nimetawad 12 liiget, kuus tööandjate ja kuus tööliste esitajat, kusjuures 8 liiget määratakse suurema tööstusliku tähtsusega riigi poolt. Kuna juba 1921. aastal Lõuna-Ameerika üksikud riigid ettepanekuga esinesid, et neil soowitaw oleks, arwesse wõttes seda, et nendel tööstuse huwid kaunis suured, selleks administratiivnõukogus rohkemal arwul esitamist leida. Praegune kord aga seda ei wõimalda. Siis otsustati ka ja nimelt rahwuswahelise tööbüroo konverentsi poolt 1922. aastal wastu wõtta parandust põhikirja juurde. Nimelt järgmiselt, et senise 24-liikme asemel oleks administratiivnõukogus 32 liiget, kusjuures 16 neist oleksid walitsuse esitajad, 8 tööandjate ja 8 tööliste esitajad. Sealjuures peab aga osa walitsuse esitajatest, 6 tööandjatest ja vähemalt 2 tööliste esitajatest mitte Euroopa riikide hulka kuuluma. Sellega on sisuliselt need soowid täidetud, mida Lõuna-Ameerika riigid tarwilikuks on pidanud enda poolt üles seada. Mitmed rahwuswahelise tööbüroo liikmed on seda heaks kiitnud. Kuid sama põhikirja artikkel 422 põhjal wõib põhikirja muutmine läbi wiidud saada, ja jösse astuda alles siis, kui $\frac{3}{4}$ kõikidest riikidest, kes rahwuswahelisest tööbüroost liikmena osa wõtawad, seda muutmist heaks kii-

dawad. Senniajani ei ole kõikide riikide poolt seda heakskiitmist tulnud ja sellepärast on rahwuswaheline tööbüroo meie walitsusele tungiwalt mitu korda soowi awaldanud, et meie sellekohase paranduse ratifitseeriksime. Eesti riigi huwide seisukohast wälja minnes ja hinnates tema kasulikkust wõi mittekasulikkust, on wäliskomisjon otsustanud selle seaduseelnõu, mida Wabariigi Walitsus on esitanud, oma poolt läbi waadates et Eestile mingisugust takistust olla ei saa selle muudatuse ratifitseerimisega, seda rohkem, et praeguse korra juures neil riikidel, kes Balti mere kallastel asuwad, oma esitaja juba administratiivnõukogus olemas on, nimelt Soome kaudu härra Toivola näol ja meie uue korra juures ainult Balti riikide esitust suurendada wõiks, mis meile kahju ei too. Kõike seda arwesse wõttes on mul au wäliskomisjoni nimel Riigikogule ette panna käesolew seaduseelnõu I lugemisel wastuwõtmiseks.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduseelnõu I lugemisel wastu wõetud.

6. Eesti kultuurkapitaali seadus — II lugemisel.

Hariduskomisjoni aruandja **B. Oja** (loeb): Eesti kultuurkapitaali seadus.

A. Jõeäär (sd.): Teen ettepaneku pealkirjaks wõtta „kultuurkapitaali seadus“, see tähendab, wälja jätta pealkirjast sõna „Eesti“. Põhjendan seda sellega, et Eesti Riigikogu ei anna ju mitte seadusi wälja Saksa wõi Prantsuse kultuurkapitaali tarwitamise üle. Täiesti iseenesest mõistetaw on, et see seadus käib Eesti kultuurkapitaali kohta. Senniajani ei ole peale Eesti wabariigi põhi-seaduse üheski teises seaduses, pealkirjas, kirjutatud sõna „Eesti“. Ühes sellega tuleks seda parandust, kui ta wastu wõetakse, silmas pidada § 1 juures, kuhu see kui redaktsiooniline kuulub.

(Kõosolekut hakkab juhatama abiesimees **M. Martna**.)

Juhataja **M. Martna**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **B. Oja**: Hariduskomisjoni nimel ma käesolewa ettepanekuga ühineda ei saa.

Juhataja **M. Martna**: Rkl. Jõeäär'e poolt on ettepanek tehtud pealkirjaks võtta „Kultuurkapitaali seadus“. Aruandja ettepanekuga ei ühine. (Hääletatakse.) 28 häälega 26 hääle pooltolemisel on ettepanek tagasi lükatud.

Panen hääletamisele seaduseelnõu pealkirja komisjoni poolt ettepanud kujul. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on pealkiri vastu võetud.

Aruandja **B. Oja** (loeb):

§ 1. Eesti kultuurkapitaali ülesandeks on:

a) luua, üleval pidada ja toetada asutusi, mille ülesandeks on teaduse või kunstide edendamine, tutvustamine ja populariseerimine või kunstilise hariduse andmine või rahwahariduse tõstmine ja kehakultuuri arendamine;

b) teostada ja toetada teaduslikka, kunstilisi ja rahwa kehakultuuri arendavaid ettevõtteid;

c) toetada kultuurtegelasi, kellel oma erialal silmapaistvad teened, samuti ka nende perekondi surma puhul;

d) toetada isikuid, kes teaduse, kirjanduse ehk teiste kunstide alal andekust ning edasipüüdmist ilmutanud ja oma erialal täiendamist vajavad;

e) toetada asutusi ja ettevõtteid, mille ülesandeks on rahwuskultuuri tegevlaste mälestuse jäädvustamine.

K. Wirma (sd.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma teen ettepaneku § 1 punkt b juurde võtta sõnad: „ja malet“. Ma juhin Riigikogu liigete tähelpanu selle peale, et käesolev seadus võtab oma alla ka kehakultuuri toetamise. Kui meie teiste kunstide kõrval ka kehakultuuri harrastamise paneme, siis ei oleks mitte väga võõrastaw, kui meie ühe väga arenenud ala seadusesse juurde võtame, mis iseäranis meie koolinoorsoo juures kõrgele arenemisastmele on jõudnud. Meil on Eestis hulk maleseltsid, mis teatavasti halba mõju meie noorsoo peale ei awalda. Male arendamine oleks juba selles mõttes soovitatav, et malemängimine harjutab inimese mõistust. Mina kawatsen edaspidi § 12-das, kus on jutt kultuurkapitaalist, 5. kapitaali juurde, kus on nimetatud „kehakultuur“, panna sõna „ja male“. Male tarwis ei oleks erilist kapitaali luua, waid see võiks ke-

hakultuuri kapitaali alla mahutatud saada.

Juhataja **M. Martna**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **B. Oja**: Hariduskomisjonis see küsimus arutamisel pole olnud, sellepärast ei saa ma ettepanekuga komisjoni nimel ühineda.

Juhataja **M. Martna**: Rkl. Wirma poolt on ettepanek tehtud § 1, p. b) juurde võtta sõnad: „ja malet“. (Hääletatakse.) 26 häälega 13 hääle pooltolemisel on ettepanek tagasi lükatud.

Panen § 1 hääletamisele komisjoni poolt ettepanud kujul. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 1 vastu võetud.

Aruandja **B. Oja** (loeb):

§ 2. Kultuurkapitaali moodustawad:

a) riigi poolt eelarwe-korras määratawad summad;

b) kultuurkapitaali heaks selle seaduse alusel võetawad maksud;

c) sissetulekud kultuurkapitaali ettevõtetest ja warandustest;

d) kultuurkapitaali heaks määratud annetused ja pärandused.

K. Wirma (sd.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Mina teen ettepaneku käesolewas paragrahwis punkt b) välja jätta. Punkt b) kõneleb kultuurkapitaali heaks selle seaduse alusel võetawatest maksudest. Kui Riigikogu otsustaks seda punkti välja jätta, siis oleks see põhimõtteline küsimus selles mõttes, et seaduse järgmised paragrahwid tuleksid nii redigeerida, et mitte nende asutuste käest mitmesugustel protsendimääradel, nagu siin ette nähtud, kõiksuguste wiinade ja tubakate pealt ei nõutaks kultuurkapitaali jaoks sissetulekuid, waid peaks järgmine paragrahw niisugune olema, kus öeldakse, et iga aasta võetakse kindel summa, umbes seesama summa, mis loodetakse wiina ja tubaka protsentide pealt saada, riigi eelarwesse. Niisugune paragrahw peaks siin sees olema. On teada, missugune keeruline arwepidamine juba nüüd on nende maksude korraldamisel, kus igasuguseid lisamakse võetakse wiina ja tubaka pealt. Juba see arwepidamine maksab ise midagi; teisest küljest siduda meie kultuurkapitaali niisuguse tinapommi külge, nagu

seda on wiinamüük, see ei oleks mitte otstarbekohane. Praeguste kalkulatsioonide järele pidawat see summa, mis loodetakse wiina ja tubaka müügitollist kultuurkapitaali heaks saada, 40 miljonit olema. Mina soovitaksin järgmises paragrahwis isegi mitte 40 miljonit iga-aastasse riigi eelarwesse kultuurkapitaali heaks wõtta, waid jätkuks ka 30 miljonist. Aga „mõni kindel summa“ peab kindlustatud olema nendele asutustele, kes seda saawad. Ei saa neid ette wõteteid arendada praeguse toetamise süsteemi juures, kus üks aasta antakse 1 miljon, teine aasta — 100.000, kolmas aasta — 3 miljonit ja neljas aasta mitte midagi. Niimoodi ei saa kultuurilisi asju korralikult ajada. Sellepärast peaks nendele asutustele antama kindel alammäär toetust, mille peale nemad juba eelmisel aastal oma kawatsusi tehes järgmise aasta peale, wõiksid rehkendada ja toetada. Just ühest küljest meie praegust süsteemi mitte heaks kiites, kus kogemata summasid ühele ja teisele tilgutatakse, ja teisest küljest ka seda mitte heaks kiites, missugust korda käesolew seadus ette näeb, ja missugust korda meie näeme isegi karskust liikumise toetamises, missugune tuleks ka seal ära kaotada, praeguse seaduse aluseks ei tohiks seda korda panna, waid kui juletakse kodanikkude käest kultuurkapitaali heaks maksu wõtta, siis tehtagu seda üldises korras. Kui aga ühel wõi teisel teel on wõimalik piirituse pealt ja trahterimaksude pealt lisamaksusid wõtta, siis antagu lisamaksude wõtmise õigus riigikassale ilma selle keerulise arwepidamiseta, mida erikapitaalidele osaandmine tekitab.

Neid põhjendusi silmas pidades teen mina ettepaneku „§ 2-se punkt b) wälja jätta“.

Punkt a) ütleb, et „riigi poolt eelarwe korras määratawad summad“, sellega peaksid siis olema kõik ära määratud, mis riigi käest saadakse ja need üksikud wiina- ja trahterimaksud peaksid seaduses ära jääma. Kui Riigikogu peaks otsustama selle punkt b) wäljajätmise, siis tuleks ettepanek teha, et wastawad järgmised paragrahwid komisjonis uuesti redigeeritakse. Ma teeksin siis järgmise paragrahwi juures selle ettepaneku. Nõnda et siin praegu selle wäljajätmise küsimusega peab Riigikogu otsustama põhimõttelise küsimuse, missugusele alu-

sele tema kultuurkapitaali seaduse tahab seada.

K. Päts (põl.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! See küsimus, mida minu lugupeetud eelkõneleja puudutas, ei ole mitte uus, juba endistes walitsustes on seda küsimust mitu korda arutatud, on ka selle peale tähelepanu juhitud, et niisugune lisamaksude wõtmine iseenesest tülitaw asi on. Aga kui need lisamaksud walitsuse eelnõus siiski selle kapitaali aluseks on jäänud, siis on seda kindla arusaamisega tehtud. Mõõduandwaks põhjuseks selle juures on see asjaolu olnud, et meie wäga hästi teame, kuidas meil eelarwete kokkuseadmise juures harilikult neid wäljaminekuid, mis mitte nii hädatarwilikud ei ole, ja nende hulka kuuluwad kõik niisugused kultuurülesanded, nagu nad siin kultuurkapitaali seaduses ette nähtud on, kuidas meil neid kärbitakse. Wõib ju ilma nende peale kulutamata riik läbi saada, kui aga riik tahab rahwuslikku kultuuri tõsta, siis peab ta selleks abi andma, siis on nad riigile esimese järgu tähtsusega wäljaminekud. Kuid harilikult ei waadata mitte alati sellelt seisukohalt nende hädatarwilikkuse peale. Ja sellepärast on hädaoht olemas, kui nüüd kultuurkapitaali aluseks jääksid ainult summad, mida eelarwe-korras määratakse, et siis ei saa neid summasid mitte niisuguse seadusega kindlustada järgmisteks aastateks, waid nagu teada, on eelarwe-seadus eriseadus, mis iga aasta kohta eriti kindlaks määratakse, ja siis wõiks juhtuda, mida eelkõneleja tähendas, et üks aasta antakse neid summasid eelarwe-korras, ja teine aasta ei anta neid mitte. On need summad aga teatawa sissetulekuallika külge seotud, siis woolawad nad iseenesest, niikaua kui nende aluseks olewat seadust ei muudeta. Loomulik on, et meie mitte küllalt heameelega ei tahaks näha, et pannakse teatud wiisil maksusid wiinajoomise, inimese nõrkuse peale. Meie wõime ju öelda, et see soowitaw ei ole, aga tegelikult tuleb see summa wiinajoomisest ikkagi riigikassasse. Sisuliselt ei ole suurt wahet, kas antakse see summa otsekohe riigikassast wälja, wõi pannakse igale wiinapudelile maks peale, see iseenesest ei muuda wiinamüügist saadud raha iseloomu, ei tee teda paremaks ega halwemaks. Hea külg on sellel erimaksul, et iga wiinapudeli pealt, mis wälja on müüdüd, läheb kohe teatud maks riigikas-

sasse kultuuri tõstmiseks. Tuleb otsustada, kui suur see summa peab olema. Meie teame, et kui meil otsustada on, kas meie paneme wiinapudelile paar marka juurde, siis on see Riigikogul palju kergem läbi wiia, kui ütleme 30—40 miljonit üldisest riigikassast wõtta. Riigikogu liikmele härra Wirmale wastates tähendaksin, et walitsus otsustas, ja igauks teab kui väga tähtis see on, et meie peaksimme oma riigiteenijate palku tõstma, ja otsustati 180 wõi umbes niipalju miljonit palkade tõstmiseks eelarwesse wõtta. Aga meie lugesime walitsuse seletust ajalehtedest, et kuigi see väga tähtis olla riigiteenijate palku tõsta, aga et riigi eelarwet tasakaalu wiia tulla 90 miljonit maha kustutada. Samuti wõidakse öelda kultuurkapitaali kohta, et meie kirjanikud ja kunstnikud, need tahawad ikka palju raha riigilt saada, aga ega riik ei lähe iima nendeta hukka ja sellepärast kustutame selle summa seekord jällegi eelarwest maha. Sellepärast on niisugune crimaksuna fikseerimine väga tähtis. See teeb riigile küll raskusi, aga teiselt poolt annab see sissetulek kindlustuse, et see raha iseenesest kokku jookseb. Seaduseelnõu järele on kindel lisamaks wiinatshekkidele juurde pandud ja need summad tulewad aasta jooksul sisse, nii et keegi ei pane seda raskeks. Sellepärast arwan mina, et meie peaksimme siiski selle seaduse maksustamiswiisi juurde jääma, ja laskma seda kapitaali koguda neist üksikutest wäiksetest lisamaksudest. Igatahes kindlustab see seda kapitaali palju rohkem ja ei wiiks Riigikogu ega walitsust kiusatusse, et seda summat wähendada, wõi kui õige raske, siis mitte sugugi anda. Härra Wirma ütles, et oleks väga hea, kui iga aasta oleks teada, et see kultuurkapitaalis antaw summa on umbes sama suur, kui eelmisel aastal, sest muidu ei oleks wõimalik midagi ette kawatseda ja meie wiiksimme need asutused väga raskesse seisukorda, mis sugugi soowitaw ei ole. Sellepärast toetaksin mina seda, et meie walitsuse poolt kokkuseatud eelnõu sel kujul, nagu ta lisamaksude näol esitatud, wastu wõtaksime ja muudatusi ei teeks.

E. Jonas (is.): Mina toetan ka rkl. Wirma ettepanekut selles mõttes, et tuleb uuesti kaalumisele wõtta kultuurkapitaali tulude küsimus. Komisjonis olid arutamisel need tulud, ja juba seal juhiti

tähelpanu sellele, et ei ole sünnis juhuslike allikate, eriti piiritusmüügi peale rajada terwet seda kapitaali. Pärast rühmas rääkides jõudsimme otsusele, et on palju otstarbekohasem kindlustada kultuurkapitaali eelarwe-korras. Peale selle jääksid muidugi weel need tulud, mis on ette nähtud punktides c ja d, mis küll kuigi suured ei wõi olla, aga siiski teatawal määral täiendawad kultuurkapitaali. Aga ma ei saa toetada rkl. Wirma ettepanekut selles osas, et tagasi lükata punkt b. Kui see punkt tagasi lükata, siis peaks loomulikult terwe paragrahw 2 ümber redigeeritama, peaks temale antama niisugune kuju, et suur osa kultuurkapitaali tuludest tuleks riigi eelarwe-korras kindlaks määrata, ja nimelt üks kindel summa, mis iga aasta ei kõiguks. Sest tõepoolest on härra Pätsil õigus, et riigikassast tuleb see raha, kas meie korjame seda pennide wiisi wiinapudelite pealt wõi määrame selleks ühe summa — riigikassa seisukohalt on see täiesti ükskõik, kuid kultuurkapitaali seisukohalt on väga tähtis, et fikseeritaks, kui palju walitsus on kohustatud iga aasta riigieelarwesse wõtma.

Siin kõneldakse küll 35 miljonist, aga mina arwan, et seda peaks komisjon weel järele kaaluma. Meie teame, et meil on teisigi seadusi, nii näiteks algkooli-seadus, mille põhjal peab riik iga aasta maksma teatud summa, sellest hoolimata, kas tulud halwad wõi head. Aga üks lähe see summa nagu kultuurkapitaali omagi meie kultuuri toetamiseks, mispärast olgu neil tulude suhtes ka ühesugused alused. Teen ettepaneku § 2 terwes ulatuses anda komisjoni tagasi, seisukoha wõtmiseks, kas ei ole mitte otstarbekohasem kultuurkapitaali tulud riigi eelarwe-korras määrata.

K. Wirma (sd.): Teatud wiisil on härra Päts'i eeldused õiged, et eelarwe arutamise puhul ei panda nagu tähelegi, et peale nende kulude, mis eelarwesse on üles wõetud, weel riigil kulusid on, ja ei pöörata mitte nii suurt tähelpanu selle küsimuse peale, nagu eelarwe iga summa peale pööratakse ja nii on need asutused, kes seda kõrwalsummat saawad, kindlustamatad. See on teatud wiisil õige, see jääb nagu unustusse... (K. Päts, põl.: Ei mitte unustusse, aga eelarwe-korras ei saa muuta.) ...aga mina arwan, et kui käesolewas

seaduses need paragrahwid on üles loetud, kus ära näidatakse, et piirituse pealt võetakse 3% trahterimaksu nii ja niipalju, siis ei ole Riigikogul keelatud seda seadust uuesti arutamisele võtta ja neid paragrahwe muuta. (K. Päts, põl.: Aga mitte eelarwe-korras!) Mina tahan just sedasama kätte saada, ja soovin, et käesolevas seaduses peaks öeldama see summa, mis iga aasta võetakse riigi eelarwesse sisse. (Wahel hüüe.) Punkt a — ütleb küll, et riigi eelarwe-korras antakse summasid, kuid käesolevas seaduses peaks olema fikseeritud see summa, mis iga aasta kindlasti antakse. See on sama kui palgaseaduses, kus on öeldud, et wastawad ametnikud saavad nii ja niipalju palka ja kui eelarwe tuleb arutamisele, siis keegi ei waidle selle wastu. Kui wastaw kulu on riigi eelarwes, siis on see meeldetuletuseks Riigikogu liikmetele, et wastaw asutus tegutseb ja see tegewus käib rahwasitajate silma eest läbi ja ei ole mitte päris unustuses. Selle juures võidakse hindamise alla võtta, kuidas need asutused funktsioneerivad ja ei munda asjast waikides mööda, nagu karskuse küsimusest mööda minnakse. Waikimine ei ole mitte õnnistus iga asja juures. Ühest küljest on hea kui wait ollakse ja keegi ei räägi sõna, aga teisest küljest mitte midagi ütlemine ei ole iga kord hea. Meie kuuleme, kuidas piiritusmüügi tulud kõiguvad. Üks aasta tuleb nii palju sisse, teine aasta nii palju. See ripub paljudest asjaoludest ära, mida seadus ei jaksa ette näha: salawiinaweost, piirikaitse korraldustest ja teistest niisugustest asjadest. Minu meelest see ei ole mitte hea, kui neid asutusi tõsiselt mõeldakse toetada, et neid nii kõikuwate asjade külge riputatakse oma korralduste suhtes, sest siis ei ole neil mitte võimalik eelmise aasta alusel tulewa aasta eelarwet teha. Ma palun tõsiselt Riigikogu liikmeid seda kaaluda ja seda põhimõttelikku küsimust nii otsustada, et eelarwe-korras oleks meil iga aasta teatud kindel sissetulek kindlustatud.

K. Päts (põl.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Minu eelkõneleja tähendas selle peale, et kui selle seadusega fikseerida kindel summa nende kultuurasutuste heaks, siis meie sellega nagu päästaksime need summad, mida muidu nagu eelarwe kõrvalt kokku tuleks. Arwan, et see mitte nii ei ole, eelarwe puhul võib rää-

kida igasugustest, ka nendest niisuguste summade tarbest, mis eelarwes mitte pole. Mina arwan, et kui need summad eelarwesse iga aasta sisse võetakse, siis peaks neid ka iga aasta kasutama, nagu härra Wirma ütleb, ja nad võiksid halwasti kasutatud saada ja võidakse öelda, et teie ei oska neid summasid kasutada. (K. Wirma, sd.: Siis peaksid laenu protsendid wäljamaale ka olema.) Laenu protsendid ei ripu meist ära. Kui meie ise peaksime laenuandjad wõi rahaandjad olema ja selle üle otsustama, kas seda summat anname wõi mitte, siis võib hädaoht tulla, et üks aasta antakse wäga oltralt ja teine aasta ei anta midagi. Wäikest summat seadusega fikseerida ei ole ju mingit mõtet, siis peaks kindlasti suurema summa fikseerima, arwan aga, et niisugune majapidamiswiis meile mitte soowitaw ei ole, sest lõppude-lõpuks on ju meil wäga palju tähtsaid asju mis kindlaid summasid wajaksid. Mikspärast meie ei fikseeri näiteks ülikoolile kümneks aastaks summasid, ja põllumajapidamisele 3 wõi 5 aastaks. On ju wäga tähtis soid parandada, ütleme meie leiame, et on tarwis kindel pinnaala soid parandada 3—5 aasta jooksul ja selleks oleks waja 100—200 miljonit, 3—5 aasta peale kindlad summad fikseerida, ja kõik võib olla oleksid sellega rahul. Sarnaselt aga ei saa meie oma riigi tõsist majapidamist ajada ja sellepärast ei ole soowitaw, et nüüd eriseadustega riigi majapidamiseks kindlad summad fikseeritakse. Mina saan aru, kui soowitakse, et see eelarwe-korras peab minema. Riigikogul jääb täielik võimalus täiendawaid summasid juurde panna. Kui tahetakse panna juurde üks mark wõi 50 penni, siis võib sellest kõneleda Riigikogus mitu päewa ja nii, et igaüks on seda rääkinud kui see seda wäärt on ja kõik kultuuroلود läbi wõetud. Igatahes see oleks kindlam, kui Riigikogu iga aasta võib juurde määrata, see on muidugi selle järele, kuidas tarwidus, võib ju tulla, et tõesti on suur kultuuri-line ette wõte, kus suuremaid summasid tarwis on, siis võib ju see aasta rohkem määrata ja teine aasta võib ju seal jälle vähem olla. Wäga raske on siin pikema aja peale kindlaks teha ja teatud summasidette fikseerida. Sellepärast oleks soowitaw, et see seadus mitte komisjoni tagasi ei antaks, waid nii wastu wõetaks, nagu ta komisjoni poolt on ette pandud.

Juhataja **M. Martna**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **B. Oja**: Härra Wirma ettepanekuga ei saa ühineda ja motiivid on rkl. Wirma ise ette kandnud. Kui punkt b. välja jätta, siis jäävad ainult need summad, mis eelarve-korras on ette nähtud, mis wõivad igatahes väga juhuslikud olla, nagu härra Päts siin ette kandis. Komisjoni nimel ei saa ühineda ka selle ettepanekuga, mis härra Jonas tegi, nimelt § 2 komisjoni tagasi anda. Raha- ja hariduskomisjonid on seda küsimust arutanud ja sellele seisukohale jäänud, mis praegu komisjoni poolt esitatud.

Juhataja **M. Martna**: Sisse on tulnud kaks ettepanekut. Rkl. Jonas'e ettepanek § 2 anda komisjoni tagasi ja rkl. Wirma ettepanek § 2-ses välja jätta punkt b. Panen hääletamisele rkl. Jonas'e ettepaneku. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Asun rkl. Wirma ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Asun § 2 hääletamisele komisjoni poolt ette pandud kujul. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 2 wastu wõetud.

Aruandja **B. Oja** (loeb):

§ 3. Sisemaa tarwituseks walitsuse poolt müügile-lastawa wiina kui ka puhastatud piirituse pealt, mis mitte arstlikuks, tehniliseks wõi muuks otstarbeks alandatud hindadega ei müüda, wõetakse kultuurkapitaali maksu 3% suuruses piirituse ja wiina müügihinnast.

Likööri- ja napsiwabrikutele ümbertöötamiseks antawa piirituse pealt wõetakse kultuurkapitaali maksu 5% suuruses piirituse müügihinnast.

Wäljamaalt sissetoodawate alkoholiiste jookide pealt wõetakse kultuurkapitaali maksu 10% suuruses nende jookide tollimaksust.

Nende maksude sissenõudmise lähema korra määrab rahaminister.

Juhataja **M. Martna**: Rahaministri poolt on § 3 kohta järgmine ettepanek tulnud: „§ 3. Piirituse- ja wiinamüügi tuludest määratakse kultuurkapitaali heaks 1926. a. alates 2,5%. Wäljamaalt

sissetoodawate alkoholiliste jookide pealt wõetakse kultuurkapitaali maksu 10% suuruses nende tollimaksust rahaministri poolt määratud korras.“ Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **B. Oja**: See küsimus oli ka hariduskomisjonis arutamisel. Rahaministeerium põhjendas oma ettepanekut sellega, et praeguses redaktsioonis on ette nähtud piirituse- ja wiinamüügist üks osa, mis läheb kultuurkapitaali heaks. Siis teine osa, mis kultuurkapitaali heaks ei lähe, see on selle osa piirituse pealt, mis alandatud hinnaga tehnilisteks otstarweteks jne. müüdakse. Kolmas oleks eriosa selle piirituse pealt, mis likööri- ja napsiwabrikutele müüakse. Rahaministeerium põhjendas oma ettepanekut sellega, et kui sarnane kolmesugune arwestamine jäetakse, siis peaks just kultuurkapitaali pärast rahaministeerium piirituse müüki kolmesuguselt arwestama, kuna praegu üldtulu arwestamine ühekordne oleks. Ehk siin küll on ette nähtud 3% sissetulekut kultuurkapitaali heaks, alandas rahaministeerium selle 2,5 peale seda arwesse wõttes, et sel korral, kui tehniliseks otstarbeks alandatud hinnaga müüdüd piirituse pealt ka osa kultuurkapitaali heaks läheb, siis see samapalju välja teeb, nii et summa kultuurkapitaali heaks mitte ei vähene. Hariduskomisjoni nimel ühinen rahaministri ettepanekuga.

Juhataja **M. Martna**: Hääletamisele tuleb § 3 rahaministri poolt ette pandud uues redaktsioonis, millega aruandja ühinenud. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 3 wastu wõetud.

Aruandja **B. Oja** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega §§ 4—6.

§ 4. Trahwirahad, mis saadakse isikutelt, kes kohtu poolt karistatud joobnud olekus ilmumise pärast awalikku kohta, arwatakse kultuurkapitaali sissetulekuks.

§ 5. Aktsiisimaksu alla kuuluwa tubaka ja tubakasaaduste pealt wõetakse kultuurkapitaali maksu aktsiisimaksu 3% suuruses. See maks wõetakse sisse ühes aktsiisimaksuga rahaministri korraldusel.

§ 6. Kõigilt trahteriasutustelt wõetakse kultuurkapitaali maksu omawalit-

suse trahterimaksu wiie protsendi suuruses.

Aruandja B. Oja (loeb):

§ 7. Kinode ja muude lõbustusasutuste pealt wõetakse kultuurkapitaali maksu lõbustumaksu kümne protsendi suuruses.

Etendused, mis omawalitsuse poolt lõbustumaksust wabastatud, jääwad ka kultuurkapitaali maksust wabaks.

M. Juhkam (töer.): Mina ei mõtle waielda selle wastu, kui kinosid maksustatakse 10 protsendi asemel weel tugevamalt. Küll pean aga tegema paranduse § 7 II lõike kohta. Lõbustumaks nii nagu seda wõetud on pärast rewolutsiooni, on üks ebakultuurilikumatest maksudest ja selle maksu tagajärjed on meil juba käes. Nõndanimetatud lõbustumaks tõuseb tihtipeale 35%-ni sissetulekust. Kui nüüd hariduslik wõi mõni teine asutus ka heakstegewaks otstarbeks pidusid korraldab, siis peab ta ära andma lõbustumaksuks oma sissetulekust ümmarguselt ühe kolmandiku. Et aga pidusid wõimalikult tihti tahetakse korraldada, et teatud ülesandeid pidude sissetulekust katta, siis on ühe kolmandiku äraandmine wäga raske. Tihtipeale toowad pidud nij wähe sisse, et näiteks Tallinnast ja Tartust väljasõidud maale, mis enne sõda õige sagedased nähtused olid, nüüd peaaegu täielikult puuduwad. Väljasõitusid ei saa korraldada selle tõttu, et sissetulekud suuri kulusid ei kata. Mis on selle tagajärg? Tagajärg on, et maal korraldatakse simmanid, kuna paremate jõududega midagi ette kanda suurte maksude pärast wõimatu on. Sellepärast ei saa maal ka kontserte korraldada. Ja nüüd tahetakse kultuurkapitaali maksu panna ka kultuurettewõtete peale. See on täitsa lubamatu. Muidugi wõidakse öelda, et omawalitsused wõiwad hariduslikud asutused lõbustumaksust wabastada. Aga omawalitsustel, kel iga penn kallis, ei ole igakord seda wõimalust ega huwigi. Näiteks kui sõidab Tallinnast välja mõni näitlejate trupp wõi kontserdiandja, siis wõib öelda omawalitsus: tahate välja tulla, siis olge head makske. Kuid ometi on üldhariduslikult seisukohalt ainult terwitataw, kui maal paremaid pidusid korraldatakse. Sellepärast arwan mina, et paragrahwis selgelt välja öeldud peaks olema, et kultuurkapitaali maksu alla ei käi etendused, mida kor-

raldawad hariduslikud wõi kunstilised organisatsioonid. Selle tõttu teen ettepaneku wõtta § 7 teise lõike asemel järgmine uus lõige: „Kultuurkapitaali maksust jääwad wabaks etendused, mida korraldawad hariduslikud wõi kunstilised organisatsioonid“.

Juhataja M. Martna: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja B. Oja: Hariduskomisjoni nimel ei saa selle ettepanekuga ühineda. Komisjon on seda küsimust arutanud, kus leiti, et omawalitsuses sarnased pidud, mis teatud hariduslikku otstarwet täidawad, maksust wabastatakse, mida ka käesolew seadus ette näeb.

Juhataja M. Martna: Härra Juhkam'i poolt on ettepanek tehtud § 7 teise lõike asemel wõtta järgmine uus lõige: „Kultuurkapitaali maksust jääwad wabaks etendused, mida korraldawad hariduslikud wõi kunstilised organisatsioonid“. (Hä äletatakse.) Nähtawa enamusega on rkl. Juhkam'i ettepanek wastu wõetud. Hääletamisele tuleb § 7 ühes parandusega. (Hä äletatakse.) Nähtawa enamusega on § 7 ühes parandusega wastu wõetud.

K. Wirma (sd.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Mina olen kuulnud, et mõned Riigikogu liikmed tahawad teise ja kolmanda lugemise wahel seda küsimust kaaluda, mida mina § 2 puhul ette kandsin. Et küsimus aga ei antud komisjoni ja et III lugemisel uusi parandusi wõimalik ei ole teha, siis teen mina selleks juhtumiseks ettepaneku, kui tahetakse seda küsimust teistmoodi arendada, nagu see §§ 5—7 on arendatud, mis wõimaldaks seda seadust käsitada sellel kujul, nagu mina seletasin. Selles mõttes teen ettepaneku wõtta wastu uus paragrahw järgmisel kujul: „§ 7-a. Riigi iga-aastasessa eelarwesse wõetakse kultuurkapitaali toetamiseks vähemalt kolmkümmend miljonit (30.000.000) marka.“

Juhataja M. Martna: Härra Wirma poolt on ette pandud uus paragrahw: „§ 7-a. Riigi iga-aastasessa eelarwesse wõetakse kultuurkapitaali toetamiseks vähemalt kolmkümmend miljonit (30.000.000) marka.“ (Hä äletatakse.) Nähtawa enamusega on see ettepanek tagasi lükatud.

Aruandja **B. Oja** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega §§ 8—11.

§ 8. Selle seaduse §§ 5 ja 6 määratud maksud wõtawastu omawalitsus korras, mis omawalitsuse maksude kohta kindlaks määratud.

§ 9. Eesti välispassiga wäljamaale sõitjatel wõetakse kultuurkapitaali maksu 200 marka iga passi pealt. Seda maksu ei wõeta wäljamaa õppeasutuste õpilastelt ja isikutelt, kes õppimise otsarbel wõi diplomaatilise passiga wäljamaale sõidawad, wõi sinna ametlikult komandeeritud. Maksuwõtmise korra kohta annab lähemad määrused siseminister.

§ 10. Kultuurkapitaali maksu wõtmine sünnib maksu wastuwõtja asutuse kulul.

§ 11. Kultuurkapitaali summad maksetakse kaks korda aastas wastuwõtja asutuse poolt Eesti pank wõi selle lähemasse osakonda Wabariigi Walitsuse deposiiti Eesti kultuurkapitaali arwele. Kultuurkapitaali arwepidamine sünnib riigikantseleis.

Aruandja **B. Oja** (loeb):

§ 12. Kultuurkapitaalist asutatakse sihtkapitaalid järgmistele kultuurialadele: 1) kirjandus, 2) helikunst, 3) kujutaw kunst, 4) näitekunst ja 5) kehakultuur.

Igale sihtkapitaalile määrab Wabariigi Walitsus kohe selle asutamisel kolm miljonit marka aluswaraks ja wõib neid aluswarasid suurendada iga-aastaste juurdemaksudega kultuurkapitaali sissetulekust.

Kui eeltähendatud sihtkapitaalide aluswarad igal alal vähemalt 5 miljoni margani kultuurkapitaalist tasutud, siis wõib Wabariigi Walitsus käesolewa seaduse alusel sihtkapitaale uute kultuurialade jaoks juurde asutada, kui ka olemasolewate kultuurialade sihtkapitaalide aluswarasid suurendada. Selleks ei tohi aga üle $\frac{1}{10}$ iga-aastasest kultuurkapitaali üldisest sissetulekust ära tarwitada.

J. Luur (krst.: Austatud Riigikogu liikmed! Minule näib, et kultuurkapitaali seaduse wäljatöötamisel ja selle § 12 läbiwiimisel ja sihtkapitaalide määramisel 5 ossa, on üks kultuuri tähtsam ala komisjoni liigetele silmade wahel jäänud. Mina nimetan selle unustussejäänud tähtsa kultuurilise teguri all karskusala,

mille üle tahan paar sõna kõneleda. Karskuse kõnet pidada ma ei kawatse, see oleks asjata, aga siiski mõne sõna selle küsimuse üle tahan öelda. Kõigepealt pean meelde tuletama lugupeetud Riigikogu liigetele, et meie rahwa hulgas juuakse ütle mata palju. Minu ees on praegu offitsiaal-tabel andmetega, kui palju meil piiritust nimeliste lubadega müüdnud ja kui palju peale selle veel joogikohtadele wälja antud mahamüümiseks. 1920. aastast juulikuust alates — siis 1. jaanuaril ei olnud veel tshekisüsteemi tarwitusel — on ära müüdnud 7.584.551⁰ piiritust, 1921. aastal 28.731.619⁰, 1922. a. 27.313.822⁰, 1923. a. 27.486.226⁰. 1924. a. kohta veel kokkuwõtteid olemas ei ole, kuid paari päewa pärast, nagu mulle öeldi aktsiisi peawalitsusest, saawad andmed walmis möödunud aastal äratarwitatud piirituse kraadide arwu kohta. Siis edasi leian ma, et 1920. a. on joogikohtadele müüdnud piiritust 3.095.046⁰, 1921. a. 3.953.566 kraadi, 1922. a. 3.685.373 kraadi, 1923. a. 3.837.833 kraadi. 1924. aasta kohta jällegi praegu andmeid ei ole. Huwitaw on märkida, et bruttotulu piirituse müügist 1920. aastal oli 393.763.400 marka, 1921. aastal 1.199.285.408 marka, 1922. aastal 1.068.407.794 marka, 1923. aastal 1.064.182.413 marka. 1924. aasta kohta minul praegu jälle andmeid ei ole, sellepärast et neid ametiasutustes ei ole jõutud kokku wõtta. Nendest andmetest näeme, kui palju meie wäikene rahwas ära joo ja kui suure summa tema iga aasta piirituse peale õhku wiskab. Minu poolt ei ole siin veel ette toodud andmeid selle piiritusemüügi kohta, mis meil salakaubana igalt poolt sisse weetakse. Selle kohta meil ju ametlikka andmeid ei ole, aga meie teame, et salakaubana piiritust veel wäga palju sisse tuleb ja et ta mitmes kohas isegi wälja katsub tõrjuda riigi piirituse, sellepärast et ei suudeta salakaubale niisugust tõsist piiri panna, mis selle pahe häwitaks. Kui me nüüd salakaubaweo ka veel juurde arwame nende andmetele, mis mina siin ette olen kandnud, siis näete teie, austatud rahwasaadikud, et meil siin tegemist on ilmlõpmata suure raharaiskamisega ja rahwa waimlise ja füüsilise jõu häwitamisega. Oma eelarwe-kõnes tähendasin mina seda, et meie peaksime kokkuhoidlikud olema oma isiklikkudes wäljaminekutes. Kui meie nii suure summa suu-

dame välja loopida piirituse ja alkoholi ostmiseks, siis arwan mina, et meil kokkuhoidmise printsiibiga küll veel väga vähe tegemist on. Kui niipalju raha raisata tühja asja peale, mis pealegi veel palju kahju toob, siis arwan mina, et meie küll mitte kokkuhoidlikud ei ole. Meil on kitsikuse aasta majanduslikus elus ja jutuajamistest meie ärielu juhtidega paistab selgesti välja, et meil just töötavates rahwakihtides juuakse väga palju, juuakse kui palk saadakse, see otsekohe maha peaaegu wiimase pennini. Nii on meil mitmes wabrikus lugu. Mina ei hakka seda mitte üksikasjaliselt ette kandma, aga need on päris kindlad andmed ja tõelised faktid, millest ma siin praegu kõnelen. Ma arwan, me peaksime siiski praegusel momendil natukene oma tähelpanu pöörama nende maade poole, kus täielik keeluseadus walitseb ja piiritusmüügi alal terve rida kitsendawaid seadusi maksuma on pandud. Ma mõtlen nimelt Ameerika-Ühisriike, meie wenasrahwast — soomlasi, Norra ja Rootsi-maad, kus igatahes piiritusemüük nii ei õitse, nagu see meil Eestis on. Kui Ameerika oma keeluseadusega juba nii hiilgawaid tagajärgi on saawutanud, et temal eelarwe ülejääki annab ja wõimalik on olnud asuda rahwa maksukoorma wähen-damisele ja kui Soome raha kümme korda kallim on, kui Eesti mark, siis mõtlen ma, et meie wõiksime wähegi eeskujuga wõtta nendest maadest. Uue piirituse ja alkoholi müügiseaduse arutamisel, mis nüüd alamkommissjonis, kus ka mina üks komisjoniliigetest olin, läbi on läinud, nägin mina, et meil tendents on olemas selle poole, et wiinajoomise vastu tõsiselt ei tahetagi wõidelda, waid wastupidi otsitakse teid ja allikaid, kuidas saaks riigi sissetulekuid alkoholi arwel suurendada. Keeluseadust meie täiesti maksuma panna ei saa, see on päris selge, sest rahaasjanduse komisjon ei suuda ka näidata andmete waral neid allikaid, kust see miljard sisse wõtta, mis eelarwest välja jääks. Kuid ometi peaks ükskord püütama selle poole, et katsuda piirituse müügile wähegi tõkkeit teha. Kui siin lugupeetud Riigikogu liige härra Aleksander Tamm piirituse müügiseaduse arutamise puhul kõneles sellest, et tema väga rõõmustawaks nähtuseks loeb seda, et uue piirituse ja alkoholi müügi-seaduse järele müügikohad laupäewadel kella 12-dest kunni esmaspäewa hom-

mikuni sulatud on, siis oli see tõesti rõõmustaw nähtus ja meie wõiksime arwata, et piirituse müügile pannakse piir. Kuid juba rahaasjanduse alamkommissjonis tõmmati need unistused maha. Ma tahan veel ühele asjale tähelpanu juhtida, mis tähtis ka Riigikogule ja nimelt sellele, et 1926. aastal meil peetakse 2 suurt karskuskongressi: üks põhjamaade ja teine üleilmiline karskuskongress.

Juhataja M. Martna: Ma palun päewakorra juurde jääda, karskuskongressid ei ole mitte kõne all.

J. Luur (krst.): Just sellepärast, et need kaks tähtsat karskuskongressi meil lähemal ajal peetakse, arwan mina, et kultuurkapitaali karskusliikumise toetusega tegemist tuleb teha. Austatud Riigikogu liikmed olid weidi kannatamatud ja wist ei olnud arusaadaw, mille poole mina sihin, kuid pidi ju selge olema, et mina tüürin sinna poole, et § 12 saaks sisse wõetud veel üks uus ala, nagu ma juba ütlesin, — karskusala, millele kindlustatakse kultuurkapitaalist toetussamine. Sellepärast soowitan mina, et § 12-dasse peaks wõetama kuueks punktiks toetus karskusseltsidele kohtadel. Sellest paragrahw 12 uuest punktist ongi mul praegu jutt ja selle punkti sissewõtmist mina ka toetan ja põhjendan lühikeste märkustega. Ma saan aru, et minule otsekohe wõidakse wastu waielda, et karskusseltside toetamist ei ole waja kultuurkapitaali seadusega ühendusse panna, sest et karskusliit Tartus saab juba muidugi toetust ja on saanud mõnel aastal koguni kunni 6.000.000 marka aastas ja miks siis veel kultuurkapitaali seadusesse sisse wõtta toetust karskusseltsidele. Aga lugupeetud Riigikogu liikmed, asi ei ole kaugelki nii lihtne ega nii hiilgaw, nagu see näib olewat esimesel silmapilgul. (K. Päts, põl.): See on õige.) Karskusliidu sissetulekud on wäiksed. Näiteks on karskusliidul käesolewa aasta 1. juulini sissetulekuid ette nähtud ainult 1.500.000 marka, ning see tähendab, karskusliidule ja kõigile tema tegewusharudele tegewuse piiramist, sest sissetulekute wähenemisega wäheneb ka tegewuswõimalus. Kui waadata, kuidas on kokku seatud karskusliidu aasta-eelarwe, siis näeme, et sellest 1.500.000 margast, mis tema piirituse ja alkoholi-müügist toetusena saab, on keskliidu poolt

määratud toetussummasid raamatukogudele, ajalehtedele, ajakirjadele, öppewahendite muretsemiseks jne.

Juhataja M. Martna: Palun päewakorra juurde jääda. Neid arwusid wõite siis ette lugeda, kui karskusliidu eelarwet arutate.

J. Luur (krst.): Ma toon ainult mõned arwud näidetena ette, tõestuseks, et selle poolteise miljoniga, mis karskusliidule määratud, ei saa laialdaselt tegutseda ja et sellest ei saa midagi anda karskusseltsidele wõi kui ja, siis õige wähe.

Nüüd tahan mina weel § 12 wiienda punkti, see on, kehakultuuri ja spordi peale tähelpanu juhtida. Tuleb nii wälja, et spordi peale antakse 3.000.000 marka, kuna selle haru peale, mis spordi ja kehakultuuriga tihedalt ühenduses, see on karskustööle, karskusele, ei ole ühtki penni ette nähtud. Mina ei kujuta enesele ette, mis spordimees see on, kes wiina joob, mis spordist wõib seal juttu olla ja mis tõsine sport see on, kus spordimees purjus on. See on täiesti wõimatu asi minu arusaamise järele. Et aga sport sellesse seadusesse sisse wõetud oma 3.000.000 margaga, siis on päris selge, et peab seadusesse wõetama ka karskustöö toetamine, sest mõlemad asjad on üksteisega seotud, üks ei ole mõeldaw ilma teiseta. Sellepärast arwan mina, et meie peaksime sisse wõtma § 12 uue punkti ja minu sellekohane ettepanek oleks järgmine: „Mina teen ettepaneku § 12 wõtta sisse 6 punktina sõnad „karskustöö kohtadel“, nõnda et terwe § 12 esimene lõige oleks järgmine: „Kultuurkapitaalist asutatakse sihtkapitaalid järgmistele kultuuraladele: 1) kirjandus, 2) helikunst, 3) kujutaw kunst, 4) näitekunst, 5) kehakultuur ja 6 karskustöö kohtadel.“

L. Johanson (sd.): Mina teen ettepaneku wõtta § 12 esimese lõike 6 punktina sõna „ajakirjandus“. Selle põhjendamiseks wõiksin lühidalt järgmist öelda. Ajakirjandus on tähtis kultuurala ja ühtlasi tähtis tegur rahwa waimlise tasapinna tõstmiseks, aga tema on wäga tähtis ka poliitilises ja riiklikus elus. Suur osa rahwast loeb igapäew ajakirjandust pealtpooltjoont ja joonealt ja ei ole mitte ükskõik, kuidas ajakirjandust toimetatakse. Meie teame aga, et ühemiljonilise rahwa juures ei saa ajakirjanduse wäljandjad mitte palju kulutada oma tööjõu

edasiharimise peale, aga ajakirjandus on ala, kus tööjõude peaks alati wärskendama, neil tööjõududel peaksid alati edasiarendamise wõimalused olema. Kui meie ajakirjandus awaldab wähe terawmeelust ja wäga wähe wärskust, siis on selles süüdi just meie olud, kus ei ole wõimalus olnud meie inimestel tarwilikul määral oma waimuomadusi wälja arendada, mida ajalehe toimetamine nõuab. Mujal pannakse ajakirjanduse peale wäga suurt rõhku. Ajakirjanduse tarwis on isegi, nagu teame, ülikoolid asutatud, wõimaldatakse ajakirjanikkudele reisida jne. Meil on seda ka tehtud wäiksemal määral. Meil on iga aasta eelarwes olnud teatud toetus ajakirjanikkudele wäljamaa reiseks. Kui kultuurkapitaali seadus wastu wõetakse, ja ajakirjandust siia alla ei wõeta, kirjanduse alla ta ka ei käi, siis tuleks eelarwesse wõtta selleks wastawad summad, aga see ei ole otstarbekohane. Tuleks ära märkida käesolewas seaduses, et ka ajakirjandus siia alla kuulub, siis on wõimalus maksta kultuurkapitaali summadest teatuid summasid ajakirjanikkudele wäljamaa reisikulude katteks, on wõimalik maksta stipendiume, isegi kursusi korraldada jne. Loodan, et see ettepanek wastu wõetakse.

E. Jonas (is.): Kultuurkapitaali tulud on äärmiselt piiratud. Haridusministeeriumi kalkulatsiooni järele wõiwad anda praegu wastuwõetud paragrahwides ettenähtud maksud kõige rohkem 40 miljonit marka. Aktsiisi peawalitsuse aruandest kuuleme aga, et meie kultuurkapitaali suurema tuluallika, piirituse, müük on wähenenud wiimastel aastatel ja wõib olla wäheneb weelgi, mispärast ei ole sugugi kindel, et kultuurkapitaali summa jääb 40 miljoni marga peale püsima. Kui aga jagada seegi 40 miljonit marka ära 5 ala peale, mis siin ette nähtud, ja kui weel juurde wõtta see ala, millest härra Luur kõneles ajakirjandus, siis jääks iga ala jaoks niiwõrd wähe, et keegi neist midagi korralikku ette wõtta ei saa. Seepärast siis emb-kumb: kas peame kultuurkapitaali sissetulekuid suurendama, siis wõib ka wastawalt alasid laiendada, wõi kui meie kultuurkapitaali sissetulekuid suurendada ei taha, siis ei tohi ka alasid laiendada. Minu arwates ei ole siin seaduses ette nähtud kõik 5 ala mitte tarwilikud ja ma waidlen nimelt 5-da punkti, see on kehakultuuri wastu.

Kehakultuuri kui kaswatusliku teguri wastu ei ole minu seisukoht mitte eitaw, waid wastuoksa otse terwitaw ja see ala on toetust wääriw. Kuid see ala peab kuuluma siis haridusministeeriumi alla. Haridusministeerium wõib kehakultuuri kui kaswatuslikku tegurit harrastada ja selleks summasid anda. Kui aga seadusse jääb see summa erisummana, eri sihtkapitaalina, siis koguwad selle kapitaali nõukogu ümber meie rekord-sportlased ja need rekord-sportlased panewad käpa selle sihtkapitaali lõwiosa peale, kehakultuur, kui kaswatuslik tegur, saab surutud wiimasele plaanile. Meie oleme näinud sennistest kogemustest, kuis kehakultuuri jaoks on antud häbemata suuri summasid, aga kuhu nad on läinud? Nad on läinud raskejõustiku peale, üksteisele jala taha panemise kunsti edendamise peale, mis tahetud wiimase võimaluseni wälja arendada. See ei ole aga kuidagi otstarbekohne, mispärast teen ettepaneku punkt 5 wälja jätta.

Edasi on minu arwates § 12-da II ja III lõige wäga halvasti redigeeritud. Need on hariduskomisjonis teisiti redigeeritud, kui nad hariduskomisjonile esitatud eelnõus olid. Paragrahwi II ja III lõige kõnelewad sellest, et igale wiewe sihtkapitaalile määratakse kohe alguses iga ühele aluswara. Need aluswarad määratakse kindlaks kolme miljoni marga peale. Ütleme, et käesolewal aastal tuleb sisse kultuurkapitaali heaks 40 miljonit marka. Kui wõtta iga kultuur-ala aluswara jaoks 3 miljonit marka, sellest maha, kokku teeks see 15 miljonit marka — siis palju jääb neile kultuuraladele weel jookswate tarwiduste rahuldamiseks? (K. P ä t s, põl.: See on ainult üks a a s t a.) Järgmine lõige, härra Päts, räägib, et iga aasta arwatakse juurde lisa aluswaradele kuni need on tõusnud 5 miljoni margani.

Kui ainult sellega lepitakse, siis wõiks weel kuidagiwiisi aluswarade asutamisest aru saada, aga just II lõige lööb I-sel lõikel jalad alt ära. I-ses lõikes on öeldud, et asutatakse 5 kultuurala oma sihtkapitaalidega. Kolmandas lõikes on aga tähendatud: „kui eeltähendatud sihtkapitaalide aluswarad igal alal vähemalt 5 miljoni margani kultuurkapitaalist tasutud, siis wõib Wabariigi Walitsus käesolewa seaduse alusel sihtkapitaale uute kultuuralade jaoks juurde asutada...“ kui ka olemasolewate kultuuralade alus-

warasid suurendada. Tähendab, et need 5 kultuurala, mis kord juba seaduses kindlaks määratud, ei ole enam makswad, waid Wabariigi Walitsusele antakse õigus uusi kultuuralaid juurde wõtta. Sel juhtumisel tõuseb küsimus: mis jaoks jändame selle 12 paragrahwiga, et määrata kindlaks kõik need 5 kultuurala, kuna sellegipärast Wabariigi Walitsusel võimalus jääb uusi kultuuralaid juurde wõtta. Kaotab makswuse ka aluswarade ülemäär — 5 miljonit, sest walitsus wõib sedagi suurendada. (W a h e l h ü ü e J. H o l b e r g'i, põl.: p o o l t.) Selle juures, härra Holberg, pidage silmas, et §§ 4, 5, 6, 7, 8, 9, mis kõnelewad kultuurkapitaali sissetulekutest, piirawad ju neid tulusid! Kuulge, härra Holberg, see ei tähenda midagi, kui fondid on täiendatud. Sellest samast summast lõigatakse uus osa kultuurkapitaali heaks ja selletõttu killustatakse see kapitaal nii ära, et üksikule alale ei jää midagi tarwitada. Sellegipärast teen ettepaneku wälja jätta II ja III lõige. Mina toetaksin weel Riigikogu liikme härra Johanson'i ettepanekut kehakultuuri asemel sisse wõtta ajakirjandus. Nii jääks endiselt wiis ala ja sellest oleks küllalt. Edasi näeme, et § 16 jätab terwe $\frac{1}{5}$ osa kultuurkapitaalist Wabariigi Walitsuse tarwitada. Sellest osast wõib Wabariigi Walitsus anda toetust küll spordile, küll karskusele, peale selle weel uutele kultuuraladele, kui ta seda tarwiliuks peab.

H. Bauer (krst.): Austatud Riigikogu liikmed! Mina arwan, siis on tege mist igatahes teatud arusaamatusega, nimelt kehakultuuri küsimuses. Meil pole sellest juttu, et spordi ühekülgsetele wäärnähtustele toetust määratakse. Wäljastpoolt on kuulda teatawat pilget selle kohta, nagu tahetakse pommitõstjatele toetust anda. Sugugi mitte! Siin on jutt ainult kehakultuurist. Meie teame wäga hästi, kui tähtis mõistlik sport meie noorsoole on. Meie kurdame alati suure surewuse, haiglaste nähtuste ja taudide roh kuse üle. Meie ei taha aga seal juures toetada liikumist, mis kaasa aitaks meie terwislikkude olude parandamiseks. Üli koolis on kawa asutada terwishoiu insti tuuti, mis toetuks just nende summade peale, mis kultuurkapitaalist sisse tuleksid. Sport oleks ka teatawaks wastoluks haiglasele erootikale, ja looks teatud ta sakaalu terwe keha ja terwe hinge wahel. Arusaadawalt on spordi küsimus ka wäga

tähtis rahwa kaitse alal. Meil on spordi organisatsioonid senni enam-wähem omal jõul töötanud. Meie teame, et „Kalewi“ malewa kawatseb lähemal ajal osa kaitseliidust relwastada ja riietada. Kõigelähemal ajal loodawad „Kalewi“ tegelased sellega walmis saada. See on aga meie suurim spordiselts, kellel poolehoid Tallinnas suur, ja ainult selle läbi suudab tema neid kawatsusi ka läbi wiia. Prantsusmaal on riigi eelarwes, kui ma ei eksi, 8 miljonit franki, see tähendab üle 170 miljoni Eesti marga, just spordiliitude toetamiseks määratud. Peale selle lähewad selleks otstarbeks seal weel summad, mis sõjaministeeriumi eelarwes ette nähtud. Meie spordiliidud on paar korda toetust saanud haridusministeeriumi poolt, kuid need on niiwõrd väikesed summad, et neid kuidagi toetuseks nimetada ei saa, ka pole see toetus alati korralik olnud, kord on teda antud, kord mitte. Nüüd ei taheta meil selle punkti tagasilükkamise ettepanekuga spordiliitudele mingisugust toetust anda. Sellest oleks aga väga kahju ja mitte ainult kehakultuuri seisukohalt, waid just iseäranis riigikaitse omast. Meie teame väga hästi, et „Spartakus“ ja teised sellesarnased seltsid, kas nad pöranda all wõi pöranda peal töötawad, siiski erakombel toetust saawad ja oleks täielik arusaamatus, kui meie selle punkti wäljajätmisega kehakultuuri ja riigikaitse toetamisest eemale hoiaksime.

Mis puutub fondidesse, mille kohta härra Jonas sõna wõttis, siis oleks see otsekohe peost-suhu elamine kui meie tagawarafondid ära kaotaksime. See oleks ka otsekohe meie rahwa kokkuhoidliku iseloomu wastu. Kõik 40 miljonit korraga iga aasta ära jaotada, see oleks ebaõige talitamine, sest kui põleks meil korraga mõni teater maha ja meil uue ülesehitamiseks toetust, laenu tarwis oleks, siis ei oleks meil kuskilt seda wõtta. Sarnane talitamine oleks teatud mõttes pilamine, sest 40 miljonit korraga ära jaotada, ei paista esimesel pilgul ehk mitte palju olewat, aga meie väikese riigi kohta, meie eelarwe juures oleks see otsekohe luksus. Tulewad ka meil niisugused wäljaminekud, millest meie mööda ei pääse ja kui meie siis oma 40 miljonit juba ära jaotanud oleme, kust meie siis seda tarwisminewat summat saame, see on küsitaw. Kui meie tõesti sarnaselt toimetaksime, nagu siin soowitati, siis

oleks see igatahes kergemeelne talitamiswiis. Rahwas ei ole selle poolt ja mina arwan, kui meie sarnaselt talitaksime, et fondid ära kaotaksime, siis meie rahwa suur enamus ei saaks aru niisugusest Riigikogu peost-suhu elamisest.

K. Päts (põl.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Kõigepealt peataksin mina fondide juures. See seaduseelnõu, enne kui teda hariduskommisjoni tagasi anti, oli nii kokku seatud, et kõik summad mis eelmiste paragrahwide põhjal kultuurkapitaalsse oleksid wõetud, oleksid nii ära jaotatud, et iga aasta sissetulnud summa oleks wäljaminekute peale ära kulutatud. Muidugi on niisugune tee võimalik. Kui aga nüüd fondid seadusesse wõeti, siis on see tehtud kahesugustel põhjustel. Kõigepealt on fondide abil võimalik koondada teatawa kultuurala ümber kõik need organisatsioonid, mis sel alal kuidagiwiisi tegutsewad. Praeguse seaduseelnõu järele oleks igal alal oma kodune omawalitsus. Endise teksti järele tuldi kokku nagu üldisesse kultuurparlamentis, anti ühele wõi teisele kirjanikule, kunstnikule teataw summa kätte ja sellega oleks asi lõpetatud olnud. Fondide abil on aga selle asemel teataw kodune omawalitsus loodud. Härra Jonas'el on siin eksitus, kui ta arwab, et selle seaduse järgi iga aasta peale 5 miljonit fondiks määratakse. (E. Jonas, is.: Mina ei öelnud seda.) Mina sain Teist nii aru. Üksainukene kord kogutakse teatawad summad, mitte aga iga aastal, ja sellest maksetakse kohe 3 miljonit fondi ja siis aastate jooksul kogutakse iga-aastastest sissetulekutest weel 2 miljonit juurde, nii et fond kasvab 5 miljoni peale, ja selle peale ta jääb peatama. See oleks ainealine aluspõhi, mille ümber koondub teataw kodune omawalitsus, see oleks kas kirjanduslik fond jne., sinna ümber saadawad oma esitused need, kes töötawad kirjanduse, niisama helikunsti ja teiste kunstide aladel. Nemad ise teewad oma eelarwe, kulutawad saadud raha ja panewad selle kinnitamiseks ette üldisesse kultuurparlamentis — kunstinõukogule. Nõnda saawad nad oma koduse nii öelda waradejaotamise võimaluse, kuna muidu peaksid nad sellega leppima, mis teised hääaltenamusega üldkogus teinud. See oleks wõinud üldiseks tüüallikaks saada. Selles paragrahwis on temale alus pandud ja teistes para-

grahwides on tema juba üles ehitatud. Fond, see raha, on iseenesest selleks juuriidiliseks isikuks, see on jäädaw, kuna organisatsioonid selle ümber wõiwad muutuda, neid wõib põhikirja järele täiendada, ühel aastal wõib neid rohkem olla, teisel vähem. Seaduse omawalitsuslik struktuur põhjeneb fondi peale, ja kui meie selle fondi ära kaotame, peame meie ka selle struktuuri muutma, ja sellepärast on juba fondid tarwilikud. Mis see fond õieti on? Fond on seismapandud kapitaal, mis wõib iga aasta minna selle fondi ümber koondunud kunstialade toetuseks. Wahe seisab ainult selles, et seda raha ei saa mitte kunagi korruga wälja anda. Fondi abil wõib teatava kultuurala jaoks kodu asutada, wõiwad ka mitu fondi kokku minna ja neid obligatsioonide peale panna, ainult niisugusel wiisil wõib fondidega tegutseda, et nad ära ei häwineks. Ütleme, kolm fondi asuwad kokku, mis teeks 15 miljonit, ja need alad wõiksid omale ilusa maja kunstikoduks ehitada, kuskohal need kultuuralad tegutseksid. Muuseume ja muid sarnaseid asutusi, mis meil kultuuraladel tarwis on, wõib fondide abil asutada, selles mõttes ei piira fond tegewust. Fond peab aga niisuguseks waraks muutuma, mis mitte ei häwineks, see on tema mõte. Kuidas neid walitseda, see ei ole siin ette nähtud, seda wõib põhikirjades kindlaks teha. Minu arwates, kui tahetakse nüüd, et kõik need ettewõtted ja organisatsioonid, mis kultuurkapitaali najal ellu kututakse, tõesti jäädawad oleksid ja püsiksid, siis peab neile aineline alus pandama. Sellest wiiest miljonist on juba suurem osa endistest aastatest kokku kogutud, 3 miljonit wõib kohe fondiks panna ja 2 miljonit koguks aastate jooksul sinna juurde. Igatahes paneks säärane fond nendel kultuuraladel tegutsewatele organisatsioonidele kindla aluse.

Fondide arwu juures tähendaksin mina kõigepealt, et ei tule selle kultuurkapitaali peale nii waadata, et nagu oleks nüüd siin koondatud kõik see, mis riik kultuurialal üldse teha kawatseb, wõi nagu oleks see, mis siit wälja jäänud, üldse riigi tegewusest wälja jäetud. Ma tähendaksin seda eriti karskuse erifondi loomise puhul. Nagu mulle kõrwalt tähendati, — ma ise seda ei tea, — on komisjonis arutamisel wiinamüügi seadus, mis komisjonis wastu wõetud, mille põhjal karskusliikumise toetamiseks wa-

litsuse poolt antakse teatawad summad. Kuigi see seadus wastu wõetud ei ole, siis maksab walitsus siiski karskusliikumise heaks teatawad summad, sellepeale waatamata, et see kultuurkapitaali seadus wastu wõetakse. Igatahes ei piira see seadus walitsuse ja Riigikogu wõimalusi karskusliikumist toetada. Kultuurkapitaali ülesanne ja otstarwe on luua, kuna karskusliikumine on teataw negatiivne liikumine. (J. Tõnisson, rhw.: Noh, seda ei wõi öelda.) Karskusliikumine läheb selle peale wälja, et üht negatiivset nähtust seltskonnas ära kaotada ja selle negatiivse nähtuse kaotamiseks positiivseid abinõusid otsida ja leida. Kuna aga kultuurkapitaali eesmärk on positiivset kunsti luua. Teater ja helikunst on samuti abinõud joomise wastu, karskuse toetamiseks. Wõiks ju öelda, et nende peale rahaandmine on ka karskuse toetamiseks rahaandmine. Kui inimene leiab lõbu kunstist, kui tema tahab terwet lõbu, siis ei lähe tema jooma. See on ikkagi haiglane lõbu, mida joomisega tahetakse kätte saada. Ja kui meie selle haiglase lõbu wastu tahame wõidelda, siis peame wõitlema positiivsete abinõudega. Kui meie laiemalt karskusliikumise peale waatame, siis näeme, et kõik need kultuuralad edendawad ka karskusliikumist. Kui minu eelkõneleja rääkis, et kehakultuur ja karskus käiwad käsikäes, siis peab ütleva, et see küll nii on, sest kes tahab tõsine kehakultuuri edendaja sportlane olla, see ei tohi joodik olla. Nii et ka siin wõiks seda karskusliikumisega ühendada. Mina ei waidle sugugi selle wastu, et karskusliikumisel peawad summad käsitada olema, aga kui meie paneme karskusliikumise kui niisuguse meie loowa kultuuri ülesannete hulka, siis minu arwates ei passi ta mitte selle seaduse piiridesse. Andke temale teine seadus, andke temale otsekohe riigi eelarwes summasid, aga ärge pange teda siia hulka, sest tema ei ole niisugune liikumine, mis meile omaette positiivseid wäärtusi looks. Kas meil siis wähe on niisuguseid negatiivseid asju, mida meie ei peaks oma kultuurhuwides ära kaotama? Tiisikuse haigus niidab meil palju rohkem inimesi maha kui alkoholism, wõi wõtame jälle weneerilised haigused, need on kõik kultuuri paised, aga kas peame meie siis kõigi nende wastu wõitlemise ka siia kultuurkapitaali ülesannete hulka üles seadma? Siis meie saaksime küll

ilusa pildi, kui meie loome oma kultuuri sellega, et wõitleme selle ja selle eitawa nähtuse vastu, nagu oleksime meie üks läbijaläbimädarahwas. Sellepärast arwan mina, et kõik need abinõud wiivad kaudselt sinnapoole, et meil hakatakse karsket lõbu leidma ja kultuurilist lõbu otsima, ja sellepärast wõib juba waadata nende peale kui kaudsete karskusliikumise toetajate peale. Tahetakse aga karskusele veel raha, siis leitakse seda teiste allikate, kõigepealt riigi eelarwe kaudu, selleks määrata aga erilist fondi ei oleks minu arwates selle seaduse raamides.

Mis puutub kehakultuurisse, siis pean mina tähendama, et kehakultuuri vastu on olnud algusest peale teataw opositsioon. Juba siis, kui seda seadust kokku seati, wõeti ajakirjanduses sõna ja pahan dati selle üle, et kuidas wõib kehakultuuri ühendada kunstidega. Kehakultuur otsib abinõusid keha terve hoida, ja ainult siis, kui seda tahetakse teatawal wiisil spordi rekordiks teha, siis on see wäär nähtus, ja siis ei tuleks selleks raha anda. Kui kehakultuur selleks muutuks ja ainult selle peale wälja läheks, siis wõiks nende wastasrinnasolijatega leppida ja ühes nõus olla. Mina arwan aga, et siin kehakultuur ei taha nüüd mitte selle peale wälja minna, et rekordsporti edendada. Härra Jonas, Teie tähendasite selle peale, et waadake, lõpmata suuri summasid on meil spordi peale wälja antud, ja mis sellega on tehtud? Mõned wäiksed rekordimehed kätte saadud, kes ka mitte kõige paremad teiste hulgas ei ole. Aga asi ei ole mitte nii. Kui meie ümber waatame, et suuremad summad, mis Tallinnast wälja on läinud spordi alal, ei ole mitte selleks läinud, et mingisuguseid reisistipendiume asutada, waid suurem osa nendest on läinud selleks, et nendega on spordiseltsid loonud omale jäädawad võimalused, et hoolitseda inimese kehakultuuri eest. Suuremad summad on veel wälja antud „Kalewi“ seltsile. Paljudele ei ole see teada, mis „Kalew“ nendega on teinud. Arwatakse, et „Kalew“ need jälle on tuulde puistanud. Aga kui meie waatame, mis nüüd „Kalew“ nende summadega wõrdlemisi lühikese aja jooksul meie pealinnas selleks on teinud, et meie kaswaw noorsugu saaks kuidagi wiisi oma keha eest hoolitseda, siis peab ütlema, et nende wäikeste summade juures on wäga palju ära tehtud. „Kalewi“ seltsil on liuwäli sisse seatud, mis

nõuab õige suurt rahalist kulu, ja seda ei oleks saanud „Kalewi“ selts teha, kui ta ei oleks kindlustanud oma õigusi selle maaala peale, kui tema ei oleks selle kultuurkapitaaliga saadud laenu abil ostnud omale terve rea ehitusi, mis temale aastate jooksul õige suuri sissetulekuid annawad, nii et tema oma laenu sellest ära tasuda wõib, ja temale veel kassasse raha üle jääb, mida wõib kasutada terwishoidlikkude ettewõtete korraldamise peale. Siis on „Kalew“ Piiritall omandanud omale suured sisseseaded, ja korraldanud seal sportlisi etendusi. Nii et meie näeme, et meil lühikese aja jooksul, sest paarkümmend aastat tagasi ei olnud meie noorsool mingisugust huwi spordi ega kehakultuuri vastu, on meie spordiseltsid seda huwi kaswatanud, nii et nüüd meie noorsugu läheb selle asemel, et kuskil kõrtsis wiibida, wõi haiglast lõbu saada, läheb talwel jää peale, ja tuleb sealterwelt ja wärskest tagasi. Seda on meile „Kalew“ wõimaldanud, ja see ei ole mitte ainukene ala, millel midagi ära on tehtud. Ja kaudselt aitab see palju selleks kaasa, et meil kaswab terve noorsugu, kes ka teistel kultuurialadel rohkem huwi awaldab ja saab osa wõtma ning nende ülesannete vastu igatahes mitte waenuline ei ole. Nii on minu arwates sellepärast juba, et meil ei ole niisugust sporti, niisugust kehakultuuri wälja kaswanud, et ta haiglasteks nähtuseks oleks saanud, et ta oleks niisugune, mis ainult edwistamise peale wälja läheb, küllalt põhjust kehakultuuri selle seaduse ülesannete hulka paigutada. Minge pühapäewiti wälja, siis näete teie alewites ja igalpool külade wahel, et nooredmehed mängiwad jalgpalli, tulewad selleks hulgana kokku, ja ei ole enam roppu sõimlemisi ega kisklemisi, waid lõbutsetakse terwes mängus spordiwäljal. Ja seda peab veel laiemale ja kaugemale wiima, ja see on igatahes üks niisugune nähtus, mida meie kultuurelus mitte ükskõikseks ei tule pidada. Kui meie selle spordiala, kehakultuuriala siit wälja heidame, siis wõim mina küll öelda, et kui meie siin juba selle vastu waidleme, ja tahame seda kuhugi ministerriumi eelarwesse wiia, siis tulewad need wastuwaidlemised igal aastal, ja peame iga aasta neid lahinguid lööma, ja wist tagajärgedega, mis paremad ei saa olema kui need, mis meie praegu kätte saada wõime. Wõi kas arwate, et siis riigi eelarwe järele hakatakse rohkem andma

kehakultuurile, kui nüüd see võimalik on. Kui see väärt on, et sisse võtta, siis peab nüüd ka sisse võtma.

Mis nüüd ajakirjanduse erifondisse puudub, siis pean tähendama, et selles arvamises wist ajakirjanikud ise mitte ei ole. On läbikäimine kirjanikkude ja ajakirjanikkude ühingu wahel ja on arwata, et nemad sellest kapitaali walitsemisest kõrwuti osa wõtawad ja end mitte teineteisest ei eralda. Meie paremad kirjanikud ei ole ajakirjandusele mitte wõõrad olnud ja seda waenu ning eraldumist nende wahel minu arwates karta ei ole ja saawad ka tulewikus selle ühise fondiga töötama. Minu arwates wõiksime küll jääda seaduseelnõus ettenähtud 5 fondi juurde.

Juhataja M. Martna: Koosolek on 2 tundi kestnud, kuulutan weerand-tunnilise waheaja.

Waheaeg algab kell 7.25 min.

Pärast waheaega jätkub koosolek kell 7.45 min.

Koosolekut juhatab abiesimees **M. Martna**.

Sekretääri kohal abisekretäär **J. Piiskar**.

Juhataja M. Martna: Riigikogu koosolek kestab edasi.

E. Martinson (väljasp. rhm.): Meie naaberriigis Lätis on kultuurkapitaali seadus maksma pandud juba 4-st nowembrist 1921. a. Huwitaw oleks ka seda tähele panna, kuidas lätlased sellel alal tegutsewad. Läti kultuurkapitaali seadusest loeme, et neil esiteks wõetakse palju suuremal määral selle heaks maksu sisse, seal on nimelt peale nende maksuobjektide weel lisamaks raudteepiletite pealt, raudteebagaashi ja kõiksugu kraami wedamise pealt 3 protsenti lisamaksu. Sellest lisamaksust on wabastatud ainult riigi poolt weetawad kraamid, see tähendab, maksust on wabastatud riigi oma tarwidus. Just see maks annab Lätile määratu suured summad kultuurkapitaali fondile. Kuna Lätis on määratu suurem sissetulekuallikas, siis on ka Lätis võimalik palju suuremale hulgale aladele toetust anda. Kuid asi on just ümberpööratud. Meie loeme Läti kulturfondi põhikirjast, et seal kulutatakse järgmiste alade peale: — Läti kultuurkapitaali seadus oli ka hariduskommisjonis ja seal

on öeldud, et kultuurkapitaali summasid tarwitatakse „на развитие наук, искусств и образования.“ Summasid kulutatakse — teaduse, kunsti ja hariduse peale. Seal ei ole ei kehakultuuri, ei karskust ega kõike neid muid alasid, mida meil kõik tahetakse kultuurkapitaali tiywa alla võtta. Ja ometi, nagu nägime, annab Läti kultuurkapitaali seadus palju suuremal määral võimalust summasid saada selle kapitaali heaks. Tähendab, kui on kulutatud puht kultuuri peale kultuurkapitaali summad Lätis, kus need on kaks korda suuremad kui meil, sellepärast et raudtee 3%-lised lisamaksud toowad suure tulu kultuurkapitaalile, siis ei oleks meil mitte otstarbekohane, katsuda kultuurkapitaali fondist rahuldada kõike, mis kuidagimoodi wõiks selle mõiste alla käia. Mina toetaksin rkl. Jonas'e ettepanekut mitte sellepärast, et kehakultuuri wastane oleksin, waid et kehakultuuri siia alla toomine ei wõimaldaks kõigile neile aladele mingisugust wäärilise toetuse andmise võimalust, nii et jääksid väga väiksed summad, millega midagi ei suudetaks ära teha. Ma arwan, et just neid teisi alasid, üldharidust ja ka karskust jne. wõiks väga hästi rahuldada eelarwe-korras. Ajakirjanduse ja ajakirjanikkude kultuurkapitaali seaduse alla wõtmist mina ei eita. See on niisamuti tähtis ala, nagu iga teine kirjanduslik ala. Aga ma arwan, et see on juba ette nähtud, nagu üks eelkõnelejatest tähendas, kirjanduse alal, sest kui kirjanikud tegutsewad ajakirjanduses, siis on nad ikkagi kirjanikud ja sellepärast niikui-nii käiwad selle kultuurkapitaali alla. Nii et ei oleks tarwis siin uut ala juurde lisada.

J. Luur (krst.): Austatud Riigikogu liikmed! Olen sunnitud teist korda sõna võtma selle ettepaneku toetuseks, mille mina tegin eriti karskustöö kohta. Luban weel enesele tähendada, et meil 1926. aastal peetakse ära Eestis põhjamaade karskuskongress ja üleilmiline karskuskongress ja mina tahaksin näha, kuidas waadatakse väljamaal meie kultuurkapitaali peale, kui nähakse, et kultuurkapitaali seadusest meil karskusala hoopis wälja on jäetud. Kultuurkapitaal suuremal määral kujundatakse just piiritusmüügi sissetulekutest. Missuguste teiste sissetulekutega peaksime wõitlema alkoholi wastu, kui mitte nendega kõigepealt, mis saadakse alkoholiliste jookide müü-

gist. See on minule päris selge. Kes teine tuleb siis karskustööde peale raha andma, kui meie ei võta toetust piiritusmüügist. Mind paneb natukene imestama see waenulik meeleolu, mis meil walitsemas karskusliikumise ja karskustöö vastu. Mina lihtsalt ei saa sellest aru. Rkl. härra Päts tähendas selle peale, et teatrietendused on ju ka osalt karskustöö elustajad ja edendajad. Ega ma selle vastu ei waidle, see ongi tõepoolest nii, aga mina küsiksin, kuidas saab siis üks karskusselts teatrietendusi korraldada, kui tal sissetulekuid ei ole, kuidas saab ta jalgade peale ilma toetuseta. Meil on terwed suured raioonid, kus ühtki karskusseltsi ei ole. Näiteks wõiksin ma Teile tuua narwataguse maa-ala. Seal on neli walda, kus ainustki karskusseltsi ei ole waatamata selle peale, et nendes waldades ligi 10.000 elanikku on. Kui nüüd sinna karskusseltsi asutama hakata, kust siis selleks raha wõtta? Öeldakse, see olla ideaalne liikumine ja selle liikumise arendamiseks peaks ka aatelisi inimesi leiduma, nagu see senni on olnud. See on kõik wäga õige, kuid ennem olid ajad teised, kuna nad nüüd hoopis isemoodi on. Nüüd antakse toetust spordile, teatritele, maaparanduseks jne. Igasugused seltsid on toetust saanud. Sellepärast tahaksin öelda, et ka karskusliikumisel on õigus toetust saada just sellepärast, et riigikassasse tuleb iga aasta vähemalt 1 miljard Eesti marka piirituse müügist. Karskusliikumisel on täielik õigus sealt üht osa saada. Mina küsiksin, kuidas saab wõistelda teatrical ja kainete pidude korraldamisel karskusseltsi niisuguste seltsidega, kus alkoholiga kaubeldakse? Kas teeklaasi wõi limonaadipudeli müügist tuleb niiwõrd palju raha sisse, et teatrit ülewal wõib pidada, kütta, walgustada, remonteerida, ühte ja teist muretseda, garderoobid täiendada jne. Mõtlen, et nendel seltsidel, kes alkoholiga kauplewad, see palju kergem on ilma mingisuguse toetuseta. Öeldakse, et karskusliit saab ju raha, aga ma näitasin juba, et karskusliit saab käesolewal aastal kunni 1. juulini kõigest 1½ miljonit marka. See kulub temal teaduslikkude karskustööde peale ära, igasugusteks toetusteks jne. Ma küsiksin, mis jääb siis karskusliidul weel järele teistele wäiksematele karskusseltsidele maakondades toetuse andmiseks? Kuidas nad siis tegutsema peawad? Ei saa ju

nõuda meie ajal, et isik peab tulema oma aega raiskama karskustöö tegemiseks ja ise weel juurde maksma, näitelawal wälja astuma, omale riideid selleks muretsema jne. Kas ei pea tema ka tasu saama? Kui teistele aladele antakse toetusi, miks siis suur karskusliikumine toetusest ilma peab jääma? (Aruandja B. Oja hüüab midagi wahahele.) Mina olin piiritusmüügi seaduse alamkomisjonis, kuid mina seal mingisugust paragrahwi ei leidnud ega kuulnud, mis kindlustab karskusseltsidele ja karskustööle kas protsentide näol wõi teisel kujul toetuse. Küll aga räägitakse kõwasti, et teil on ju olemas wastaw seadus ja selle seaduse põhjal saate toetust. Tshekisüsteem kaotatakse 1926. aastast ära ja need sissetulekud, mis tshekisüsteemi alusel karskustöö heaks läksid, kaowad ära. Kust siis sissetulekuid wõtta? Neid pole kuskilt saada ja karskustöö jääb seisma. Kas on see aga soowitaw ja wastuõetaw? Minu arwates igatahes mitte. On wäga kentsakas, kui meie kultuurkapitaali seaduse loome, tema ilusasti ära trükime ja rahwa hulka laiali saadame, aga seal ühtki paragrahwi leida ei ole, kus karskusliikumise toetamisest räägitakse. Karskustoetajate ringkondades saab see halba muljet awaldama. Selle küsimuse üle peaksid Riigikogu liikmed siiski natukene põhjalikumalt järele mõtlema ja sellele soojemalt vastu tulema ja mitte nii kerge südamega uut paragrahwi maha hääletama. Öeldakse weel, et karskustöö toetamisel keegi midagi ei saa: fonde tulla liig palju, kui ajakirjandus ja karskus juurde tulewad. Kui igale fondile kolm miljonit marka toetust anda, siis teeks see 21 miljonit marka seitsme fondi peale wälja. Ette on aga näha, et kultuurkapitaali aastas vähemalt 40 miljonit marka kokku woolab, nii et isegi seitsme fondi summad ei tule kaugeltki nii wäikesed, et sellest rääkida ei maksa. Kui teie, lugupeetud Riigikogu liikmed, annate karskusseltsidele toetust otsekohe, siis oleks ju hoopis teine asi, siis oleks inimestel rohkem julgust töötada, oleks tahtmist aega ja waewa kulutada, kui näha on, et ka neile vastu tullakse. Mina leian, et seitse fondi ei ole sugugi palju 40 miljoni juures, ja kui karskusala ka sisse wõetakse, siis ikkagi jätkub kõigile.

L. Johanson (sd.): Kahtlemata on rkl. Päts'il õigus, kui tema ütleb, et wõib

ajakirjandusele osa anda sellest sihtkapitaaliga, mis on ette nähtud p. 1-se all. Kuid see ei ole mitte otstarbekohane, sest iga sihtkapitaali tarwis on selle seaduse põhjal moodustatud oma organisatsioon, oma korraldus ja need sünnitavad nõukogu. Kirjandus on kõigesuurem ala ja arwatawasti saab ka tema kapitaal kõigesuurem olema, aga miks peab see suur ala ühe teise suure alaga oma esitajate kohti jagama. Mina ei leia seda otstarbekohase olemat ja leian, et kirjandusel peaks sihtkapitaali walitsemises oma wastaw esitus olema. Ka ajakirjandusel wõiks oma esitus olla, aga seda muidu ei saa, kui selle tarwis peaks olema siia uus punkt wõetud, mille alusel siis wastaw organisatsioon luuakse. Härra Päts tähendas wäga õieti, et need punktid wõimaldawad koduse waranduse jaotuse ja ma arwan, seda koduse waranduse jaotuse wõimalust tuleb anda niihästi ajakirjanikkudele kui ka kirjanikkudele täiesti omaette, sest muidu, nagu härra Päts tähendas, wõib see muutuda tüliallikaks. Praegu ei ole seadus weel wastu wõetud, aga tüli kirjanikkude ja ajakirjanikkude wahel on juba alanud kohtade pärast. Nii muudaksime meie selle kirjanduse sihtkapitaali tüliallikaks, mis otstarbekohane ei ole. Nõukogu määrab ju kindlaks, kui palju ühele wõi teisele alale summaks läheb. Ta wõib määrata ajakirjanikkudele wastawalt wähem, nii kuidas see wälja rehkendatakse. Näitekunst on ju wäiksem ala, isegi helikunst on wäiksem ala kui kirjandus, ja ka teised alad on wäiksemad kui kirjandus ja nad peaksid tagapool olema. Neid kahte suurt ala, kirjandust ja ajakirjandust koondata ei ole mitte otstarbekohane, neid tuleks kahtlemata lahutada, siis saaksid ka kõik tülid kõrwaldatud, kumbki ala saaks oma wastawa esituse ja nad wõiksid rahulikult töötada. Sihtkapitaali esitused moodustawad nõukogu, aga kirjanduse alalt on seal ainult $\frac{1}{3}$ esitajaid, kuna kõik teised on teistelt aladelt. Minu arwates peaksid wähemalt kahe sihtkapitaali esitajad seal olema, ühed kirjanduse, teised ajakirjanduse alalt, muidu on ülekaal koguni teisel pool. Kirjandusel on terwe rida ülesandeid, mida mina enne juba tähendasin. Muuseas oleme wõtnud teatri näitlejad sihtkapitaali alla, aga arwustajad ei ole mitte wähem tähtsad. Nad peaksid käima ka ajakirjanduse kapitaali alla, niisama publitsistid jne., kõik need peaksid

käima mitte kirjanduse, waid ajakirjanduse kapitaali alla. Mina arwan, et kui tahetakse seda küsimust otstarbekohaselt lahendada, siis peaks kultuurkapitaali seadus rohkem elunõuetele wastawamaks tehtama ja kõrwaldatama üks osa nendest tülidest, mida kultuurkapitaali seadus ellu kutsub. Kahtlemata saab see seadus kõigerohkem tülisid ellu kutsuma, sest meie teame, et kunstnikud ja kirjanikud on inimesed, kes wõrdlemisi hellad on, nad ei ole mitte nii salliwad üksteise wastu nagu näiteks siin Riigikogu liikmed, waid seal on need tülid weel palju rohkem igapäisemad ja terawused on seal rohkem wõimalikud kui mujal. Meie peaksime juba alguses ette nägema, et wõimalikult rohkem tülisid saaks kõrwaldatud.

H. Bauer (krst.): Põhimõttelikult ei wõiks midagi karskuse toetamise wastu olla, kuid siiski ei wõiks meie olla minu arwamise järgi selle ettepaneku poolt, mida härra Luur tegi, mitte hääletada. Karskusliit saab toetussummasid ja praegu saab karskusliit, nagu härra Luur ütles, piiritustshekkide pealt wiis miljonit, ja une seaduse järele hakkab tema seda wist weel suuremal arwul saama. Siit saadik on karskusliit aga wähe ära teinud, see raha on ametnikkude koosseisude peale ära läinud ja isegi otstarbekohaselt ei ole propagandat tehtud. Istutakse „karskuskabinetides“, kirjutatakse ja kirjutatakse, laotatakse laiali igal pool, aga ainult $\frac{1}{10}$ sellest kirjandusest läheb otstarbekohasele tarwitamisele, kuna kõik muu kaob asjata ära. Meie karskusliit on isegi wähem teinud kui Wene ajal nõndanimetatud „Popetshiteljstwa treswosti“ tegid. Seal käisid inimesed wähemalt õhtuti koos malet mängimas, selle asemel, et kuskile restoraanidesse minna, seal olid näitemänguõhtud, loengud, populaar-kirjanduslikud õhtud jne.

Meie karskuse keskkomiteed aga kirjutawad ja ainult kirjutawad, nii näiteks näeme meie seda kirjandust igalpool liikumas ja Riigikogu akendel wedelemas, kuid kasu sellest ei ole mingisugust. Seda teed lähewad ja seda teed on läinud ka teised summad, mis ebaproduktiivselt ära tarwitatakse. Sellepärast ei ole soovitatav, et need summad lihtsalt kaotsi läheksid. Teiseks on meil palju ettewõtteid, mida toetama peaks. Mina ise tegin hariduskommisjonis ettepaneku wastu

wõtta weel üks punkt, nimelt juurde panna fond üldhariduslikkudeks otstarweteks. Mis wõiks selle wastu olla kui üks osa kultuurkapitaalist tarwitataks üldhariduse peale. Näiteks toetuseks, kui maal põleb mõne haridusseltsi maja maha. Kommisjoni poolt aga tõmmati see fond maha, sest see wähendaks liiga muid alasid. Sellepärast arwan ma, et mitte asjata ei peaks jõudu killustama, sest muidu tekiks meil selle ja teise ettepanekute wastuwõtmisega wiie punkti asemel seitse kunni kaheksa punkti, waid tuleb toetada ettepanekut, et see paragrahw saaks komisjoni redaktsioonis wastu wõetud. Selle üle on õige pikalt wäiteldud ja palju aega ära tarwitatud ja loodetawasti kõigeparema otsuse juurde jäänud.

E. Martinson (wäljasp. rhm.): Esimese sõnawõtmisega tähendasin mina, et mina selle poolt ei ole, et tuleks eriti nimetada ajakirjandust mitte sellepärast, et mina olen selle wastu, et ajakirjandus peaks sellesse alasse kuuluma, — mina loen ajakirjandust wäga tähtsaks faktoriiks meie kultuuri alal, — aga arwasin, et ajakirjandus käib ka kirjanduse mõiste alla. Nüüd aga informatsiooni saades, et asi wõib hädaohtlikuks saada kui ajakirjandus ei ole eraldi tähendatud, arwan, et on parem kui ajakirjandus eriti nimetatakse ja teen ettepaneku, § 12-as sõna järele „kirjandus“ juurde lisada „ja ajakirjandus“.

E. Jonas (is.): Härra Päts rääkis, et kui meil wälja jääwad fondid ehk aluswarad, siis sel juhtumisel ei ole wõimalik üksikute sihtkapitaalide omawalitsusi korraldada.

Pean ütlema, et mina ei tea, kelle poolt oli see seadus hariduskomisjonile esitatud, kas rahaasjanduse komisjoni wõi Wabariigi Walitsuse poolt, kuid selles eelnõus ei olnud ette nähtud fonde aga omawalitsus oli siiski ja samal kujul, nagu praegugi. (B. Oja, tões.: Kindlad fondid olid ette nähtud, aga ei olnud ette nähtud aluswarad.) Wõib olla, kuid igatahes mitte sarnasel kujul nagu praegu. Lõpuks arwan, et see fondi küsimus ei ole mitte kõige tähtsam. Sel juhtumisel kui minu ettepanek — teist lõiget tagasi lükata — mitte wastu ei wõeta, teen ettepaneku käesolewa paragrahwi teises lõikes kolmandas reas sõna „suurendada“ järele wõtta

„5 miljoni“. Siis kõlaks see nii: Igale sihtkapitaale määrab Wabariigi Walitsus kohe selle asutamisel 3 miljonit marka aluswaraks ja wõib neid aluswarasid suurendada 5 miljoni margani iga-aastaste juurdemaksudega. Selle täiendusettepaneku teen mina sellepärast, et oleks wõimalik Riigikogu liigetel rahuliku südamega hääletada minu teise ettepaneku poolt, nimelt — teine lõige wälja jätta. Minu arust peaks otsusele tulema igaüks, kes seda paragrahwi tähelpanelikult loeb, et see lõige on ülearune. Tema muudab isegi esimest lõiget ja teeb selle otstarbekohatuks. Misjaoks määrame meie esimeses lõikes kindlad sihtkapitaale, kui wiimane, kolmas lõige annab wõimaluse Wabariigi Walitsusele awada uusi sihtkapitaale ja nendeks uuteks sihtkapitaalideks määrata summasid kui teiste sihtkapitaalide fondid on täis kaswanud wiie miljoni. Seda sugugi siin tarwis ei ole. Peaks aga üles tõusma mõne uue kultuurala toetamise küsimus, siis on wäga kerge seda seadust muuta sellega, et täiendatakse esimest lõiget uue alaga. Kui aga arwatakse, et minu ettepanek takistab Wabariigi Walitsusel oma tahtmise järele toetada sarnaseid kultuuralasid, mis siin seaduses pole ette nähtud, siis tähendan, et see ei ole mitte õige, sest seda wõib § 16. põhjal teha. Selle tõttu julgen loota, et see kolmas lõige kui täiesti ülearune ja sisulises wastolus olew I lõikega, sellest paragrahwist wälja jäetakse.

Haridusminister H. B. Rahamägi: Wäga austatud Riigikogu liikmed! Mina ei puuduta mitte neid ettepanekuid, mis on tehtud osaliste fondide asutamise kohta, waid usun, et peab iseenest arusaadaw olema, et niisugused alad, nagu ajakirjandus wõi mõni teine peawad ometi toetust leidma, aga selle jaoks iseäralikku fondi luua on täitsa otstarbetu, just killustamise pärast ei ole see lubataw. Ei wõi nüüd seaduseelnõus, see on seal, kus teatud kindlad fondid ära nähtud, killustada seda fondide arwu weel rohkem sellepärast, et karta oleks, et ühel wõi teisel kultuuralal üks wõi teine haru esitatud ei saa. Selle eest peab igatahes wastaw ministeerium hoolitsema, et õigustatud nõuded täitmist leiawad. Ajakirjandus käib minu arwates — niipalju kui mina nüüd kirjanduse kohta teoreetilist haridust saanud ja nii-

palju kui mina ka praktiliselt selles orienteeritud olen — üldise kirjanduse alla, on üks osa kirjandusest, ja kuna nüüd kirjanduse jaoks fond on olemas, siis peab sealt ajakirjandusele teatud osa määratama. (L. Johanson, sd.: Näitekunst on üks osa kunstist, helikunst on osa kunstist.) Waadake, meil on teistel aladel olemas erilised koolid, asutused, ühingud, kelle peale otsekohe langewad teatud ülesanded, sellepärast tuleb neid alasid esitada. Ma tean küll, et on näiteks seltskonnas waidlused tekkinud selle üle, kas ajakirjandusele anda osa kirjandusfondist, kuid samuti on seal waidlused ka teiste alade kohta. (L. Johanson, sd.: Kirjandus on osa kunstist, kas ajakirjandus on ka kunst?) Kirjanduse jaoks on olemas fond, siis wiime ajakirjanduse just selle kõige lähema fondi alla, silmas pidades seda, et meil suurem jagu kirjanikka ka ajakirjanikud ja suur jagu ajakirjanikka kirjanikud.

Ma ei taha puudutada ka seda, et siin näiteks on ette pandud asutada malefond. Ma ütlen, see oleks ka teatud eriline huwi ja kui selleks teatud fondi asutada, siis wõiks igäiks, kellel oma erihuwid on, sellega ette astuda. Kuid ma tahaksin puudutada üht küsimust, mille kohta siin on katsutud põhimõttelikult enam wõi vähem seisukohta wõtta. Nimelt kehakultuuri kohta on siin waateid awaldatud, et ei oleks tarwis iseäralikku fondiselle jaoks asutada. Kuid siin peab rõhutama, et kehakultuuri, mitte aga raske-spordi jaoks, asutatakse see fond. Kehakultuuri wahenditeks ja tema sihtideks ja ülesanneteks on ju terve rida väga laialilatawaid ja väga tähtsaid alasid ja ülesandeid. Tema alla käib esiteks touterwishoid üldse, edasi tuleks silmas pidada sanitäär-hügieenilisi küsimusi, samuti ka karskus propagandat, edasi näiteks tingimata ka rawitsust supeluskohtades ja supeluskohtade arendamist, sest see aitab kehakultuuri arenemisele kaasa, eriti muidugi tuleb siia teises osas juurde süstemaatiline wõimlemine koolides, seltsides, üldse sport jne. (E. Jonas, is.: Siis sööb ta aastas 25 miljonit ära, mis jääb siis weel teistele üle?) Waadake, meil tuleks selleks otstarbeks aastas ka miljarde anda kui waba oleks. Tuleb silmas pidada seda, et kui meie räägime kehakultuurist, siis ei kõnele me mitte raske-spordi

dist, waid sellest, mis üldse meie terwist ja keha arendab ja wastawalt sellele wõime meie piirata... (L. Johanson, sd.: Siis käib ka toitmine selle alla!) Tingimata käib ka see kehakultuuri alla. Ma tahaksin ainult öelda, mis siit järgneb, siit järgneb see, et selle kapitaali walitsemisest peawad osa wõtma need organisatsioonid, mis üldse meie kehalist arenemist silmas peawad ja mitte ainult raske-spordi esitajad, ja kui fondi walitsus loodud ja seal wastawad organisatsioonid esitatud, ma usun, siis peame me ometi kindlustatud olema, et me tulewikus mitte selle peale wälja ei lähe — ma ütlen, et on küll minewikus ühekülgsest wälja mindud — et rekord-spordi peale on enam-wähem rõhku pandud. Tulewikus see igatahes sündima ei saa. Ministeeriumis on kõneldud juba selle üle, kes selle fondi walitsemisest osa wõtaksid, ja selle walitsuse moodustaksid. Minu arwates peaksid sealt osa wõtma esitajad Tartu ülikooli arstiteaduskonnast, sest kui me kõneleme siin summade otstarbekohasest jaotamisest, siis peawad osa wõtma need, kes asjas autoriteetse sõna wõiwad öelda selle kohta, mis meil tarwis telha, et oma rahwa kehakultuuri tõsta? Edasi tuleb tingimata silmas pidada, et osa wõtaks selle fondi walitsemisest hiljuti Tartus asutatud Eesti eugeenika, tõuparanduse selts, mis just selle peale wälja läheb, et meie rahwa tõugu terwislikult parandada ja kehakaswatuses just selle peale rõhku panna, mis sellele otstarbekohasem ja wastawam. Edasi peaks esitatud olema wõimlemisõpetajate selts, spordi liit, samuti peaks osa wõtma ka esteetilise kehakultuuri edustaja, kui haridusministeeriumi esitaja fondi walitsemises. Mina usun, et niisugune walitsus kindlustab, et kehakultuuri fondi summad saaksid otstarbekohaselt ära tarwitatud, nimelt selleks otstarbeks, mis meil kõigil silmade ees on, et meie rahwa pojad ja tütreid wõiksid terwislikult kaswada rõõmsateks ja päikesepaisteliseks isikuteks. Kui wäljamaalased siin käiwad, on nad tihtipeale mulle öelnud, et kui nemad käiwad linnas ringi ehk awalikkudel seltskondlikkudel kooswiibimistel eestlaste peale waatawad, siis — ütlewad nemad — teataw rõõm ikkagi paisab silma, aga see on tehtud, affitseeritud rõõm, ta ei tule mitte terwest inimesest loomulikult, spontaan-

selt. See on, mille peale tingimata tuleks tähelepanu pöörata, on tingimata vaja rõhutada kehalises arenemises seda külge, et võiks meie rahwa keskel loomulikult wiisil terwest kehast otsekohene rõõm välja woolata. (K. Päts, põl.: Rõõmu kultuur!)

Juhataja **M. Martna**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **B. Oja**: Mis puutub härra Luur'i ettepanekusse, et teatud summa sisse võetaks karskustöö heaks kohtadel, siis ei saa mina selle ettepanekuga komisjoni nimel ühineda. Karskustöö iseenesest ei ole mingisugune erandlik kultuuriline väljendus. Kui mingisugune karskusselts kohapeal edendab kas wõi kirjandust, wõi nagu härra Luur ette kandis, näitekunsti wõi helikunsti, ... (L. Johanson, sd.: Wõitantsu.) ... siis saab tema kultuurkapitaalist iseenesest osa, nende alade edendamise eest, mitte aga ainult karskusseltsi nime pärast. Mis sellesse puutub, et karskusselts teiste seaduste alusel toetust saab, siis on see selge. Härra Luur on ka piiritusmüügi seaduses selle ettepaneku teinud, nimelt oli seal ette nähtud teatud paragrahw, milles määrati, et osa piiritusmüügi sissetulekust läheb Wabariigi Walitsuse korraldada. Selle paragrahwi juurde tegi härra Luur ettepaneku, et tuleks terwelt 20% Wabariigi Walitsuse korraldusse anda, sellest 20% läheks aga 10% karskustööks. See paragrahw kustutati maha. (Segane wahel hüüe J. Luur'i, krst. poolt.) Teie, härra Luur, hääletasite ise selle paragrahwi maha. (Naer.)

(J. Luur, krst.: Teie hääletasite ise ka selle paragrahwi wastu.) Igatahes hääletasin mina ka poolt, aga Teie hääletasite samuti selle poolt, et paragrahw maha kustutataks. See ei puutu aga mitte kultuurkapitaali. Minu arwates ei ole karskustöö kohtadel mitte iseäralik töö, ja kui härra Luur, kui „Wõitleja“ seltsi esitaja kurtis oma keskoimkonna peale, et see kohtadepeal midagi ära ei tee, siis arwan mina, et härra Luur oleks pidanud seda tegema karskuse keskkomitees, aga mitte siin.

Mis puutub härra Johanson'i ettepanekusse, et ajakirjandus saaks eraldi sisse wõetud, siis tegi härra Martinson tema ettepanekule lisanduse, et üles võetaks kirjandus ja ajakirjandus. Ka nende

ettepanekutega mina komisjoni nimel ühineda ei saa. Mis mõeldakse üldse ajakirjanduse all? Meie mõistame selle all harilikult teatud poliitilist ajakirjandust ja kas siis selle ettepanekuga tahetakse öelda, et meie tahame nimetatud poliitilise ajakirjanduse jaoks erifondi luua wõi temale erilist toetust anda. Sarnasel puhul võiks ju tulla ka põllumajanduslik ajakirjandus ja nõuda omale erikapitaali, tuleks ka temale erifond luua. Võiks ka tulla teatud kiht, kes nimelt sotsiaalset kirjandust välja annab ja omale ka erifondi nõuda. (L. Johanson, sd.: Teie enese jaoks tuleks ka üks fond asutada, et Teie niisuguseid asju ei räägiks.) Mina igatahes arwan, et ühele kirjandusalale ei wõi mitte erilist eesõigust anda. (L. Johanson, sd.: Kui Teie ei tea, mis Teie räägite, siis olge wagane.)

Härra Jonas tegi ettepaneku välja jätta § 12. kehakultuur. Selle ettepanekuga ei saa mina niisama komisjoni nimel ühineda. (M. Laarman, põl.: Aga päris kena ettepanek ohe.) Wõib olla, et see härra Laarman'ile kena ettepanek on, aga teistele wist mitte. Eriti toob härra Jonas oma ettepaneku põhjendamiseks ette, et kehakultuur on see, kes lõwiosa toetusest enesele saanud. Minul on andmeid haridusministeeriumist, kus on näidatud, missugused asutused summasid on saanud, ja nende andmete järele ei ole kehakultuur ehk sport nendest summadest üldse toetust saanud. Talle on küll antud laenu, seda „Kalewi“ seltsile ja spordi keskliidule, aga see on ainult laen ja selle peawad nad tagasi maksma. Peale selle tuleb arwesse wõtta weel seda, mida ka härra Päts siin nimetas, et „Kalewi“ selts on korraldanud Tallinnas suure wõimlemisvälja, kus peaaegu kõik Tallinna koolid oma wõimlemispidusid ja wõimlemisharjutusi toime panewad. Nõnda et öelda, nagu oleks sport lõwiosa toetust omale saanud, ei ole õige. (L. Johanson, sd.: Kes siis sai selle lõwiosa omale?) Kui Teie küsite, härra Johanson, kes on saanud, siis on nimelt teatrid 10.900.000 sellest toetusest omale pärinud.

Siis on härra Jonas'e poolt ettepanek tehtud § 12. esimene ja teine lõige välja jätta. Tõsi on ju, et rahaasjanduse komisjon esitas selle ettepaneku ilma nende kindlate aluswaradeta, aga hariduskomisjon ei ühinenud selle ettepanekuga,

waid ühines Wabariigi Walitsuse ettepanekuga ja just neil motiividel, et oleks waradel teatud kindel alus, et mitte niipalju, kui sisse tuleb, ka kohe wälja ei läheks, waid et kindel aluswara jääks. Siis põhjendas härra Jonas oma ettepanekut sellega, et Wabariigi Walitsus wõib neid fondisid igal aastal vähendada ja suurendada niipalju kui tema tahab, aga — siin ütleb kolmanda löike lõpp selgesti, et nendeks ülesanneteks, — mis eespool tähendatud, — määratud sihtkapitaalide aluswarad peawad igal alal vähemalt 5.000.000 margani kultuurkapitaalis tasutud olema, alles siis wõib Wabariigi Walitsus uusi sihtkapitaale asutada wõi olemasolewate aluswarasid suurendada. Selleks ei tohi aga rohkem kui $\frac{1}{10}$ iga-aastasest kultuurkapitaali üldisest sissetulekust ära tarwitatud saada. Sellest näeme, et siin on määratud teatud kindel piir. Mina hariduskommisjoni nimel kõigi nende ettepanekutega ühineda ei saa. (L. Johanson, sd.: Seda Teie oleksite pidanud alguses ütlemä, siis oleks pikk jutt ära jäänud.) Ütlesin ka alguses.

Juhataja **M. Martna**: Käesolewa paragrahwi kohta on tehtud järgmised ettepanekud. Esimene ettepanek on rkl. Luur'i poolt, § 12. esimene löige wastu wõtta järgmisel kujul: „Kultuurkapitaalist asutatakse sihtkapitaale järgmistele kultuurialadele: 1) kirjandus, 2) helikunst, 3) kujutaw kunst, 4) näitekunst, 5) kehakultuur ja 6) karskustöö kohtadel.“ See oleks tegelikult niisamuti, nagu paragrahw esitatud kujulgi on, ainult oleks juurde lisatud pärast wiendat punkti, „karskustöö kohtadel“. Rkl. Johanson'i poolt on tehtud ettepanek § 12. esimesse löikesse kuuenda punktina wõtta „ajakirjandus“ järjekorras „kehakultuuri“ järele. Siis on rkl. Jonas'e poolt ettepanek tehtud: „Panen ette kolmandas reas sõnad „ja 5) kehakultuur“ wälja jätta.“ ja edasi „Teine ja kolmas löige wälja jätta.“ Kui teine löige wälja ei jää, siis „Teises löikes kolmandas reas sõna „suurendada“ järele wõtta „5 miljonini“.“

Siis on weel rkl. E. Martinson'i ettepanek: „§ 12 teises reas sõnale „kirjandus“ juurde lisada sõnad „ja ajakirjandus“.“

Ma kawatsew nõnda hääletada: kui rkl. Johanson'i ettepanek, wõtta 6-punk-

tina ajakirjandus, wastu wõetakse, siis rkl. Martinson'i ettepanek hääletamisele ei tule.

Panen kõigepealt hääletamisele rkl. Luur'i ettepaneku: „ja 6) karskustöö kohtadel“. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Panen hääletamisele rkl. Johanson'i ettepaneku wõtta „6) ajakirjandus“. (Hääletatakse.) Poolt on 37 häält, wastu 23, — seega on ettepanek wastu wõetud.

Rkl. Martinson'i ettepanek ei tarwitse enam hääletamisele tulla.

Rkl. Jonas'e soowil ei tule hääletamisele tema ettepanek, teises löikes juurde lisada sõnad „5. miljonini“.

Hääletamisele tuleb rkl. Jonas'e ettepanek: 3 reas sõnad „ja 5) kehakultuur“ wälja jätta. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb rkl. Jonas'e ettepanek: „Teine ja kolmas löige wälja jätta.“

Ettepaneku tegija soowib mõlemaid osasid lahus hääletada. Panen hääletamisele, wälja jätta teine löige. (Hääletatakse.) Poolt on 19 häält, wastu 30 — seega on ettepanek tagasi lükatud.

Panen hääletamisele ettepaneku kolmas löige wälja jätta. (Hääletatakse.) Poolt on 19 häält, wastu 33 — seega on ettepanek tagasi lükatud.

Panen § 12 ühes wastuwõetud parandusega hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 12 wastu wõetud.

E. Jonas (is.): Kultuurkapitaali seaduse § 1 määrab sellele kapitaalile õige laialised huwialad. Siin on tegemist kunstide edendamise, tutwustamise, populariseerimisega jne. Isegi rahwahariduse tõstmise wõtab seaduseelnõu enese peale aga see ei ole weel kõik. Edasi lubab eelnõu toetada kultuurtegelasi, toetada asutusi ja ettevõtteid, mille ülesandeks on rahwuskuultuuri tegelaste mälestuse jäädwustamine j. p. m. Nagu näete, on sellel seadusel kõiksugu ülesanded, mille teostamine sünnib sihtkapitaalide kaudu, kusjuures iga sihtkapitaali walitsemiseks moodustatakse eri omawalitsus. Aga need omawalitsused seisawad koos kõik-

suguste asutuste, seltside ja isegi ettevõtete esitajatest, nagu see seaduses ette nähtud. Ja sellepärast võib juhtuda, et kirjanikud ja kunstnikud, kes peaaegselt selle kultuurkapitaali seaduse algatajad ja õhutada on olnud, ja kes selle seaduse kaudu enesele päästmist ootavad, päästmist sellest ummikust, kuhu nad sattunud ja kus võimatu mingisugust loovat tööd teha — selles omawalitsuses wähemusse jääwad ja oma eriala jaoks määratud kapitaali osast pea midagi ei saa, sest kapitaali wõidakse kergesti kõiksugusteks ettevõteteks kulutama hakata.

Heameelega kannaksin teile silm ette meie parema kirjaniku Fr. Tuglase kirja, mille ta mulle saatis seaduse arutamise puhul hariduskomisjonis, kui ma ta mitte koju poleks unustanud. Aga ma teen seda kolmandal lugemisel. Nüüd waid tähendan, et selle kirja iga rida näitab wastuwaidlematult, miks meie kirjanikud ja kunstnikud meile sennistest wäärtuslikumat pakkuda pole suutnud ja ei suuda ka edaspidi, kui meie kultuurkapitaali seadusega ei kindlusta loowatele kunstnikkudele teatud toetuse. Sellepärast oleks Tuglase, kui ka kunstnikkude ühingu arwates tarwis selles seaduses ette näha kindel protsent, mida ei saa ära kasutada muuks otstarbeks, kui ainult loowatele isikutele töötamiswõimaluste soetamiseks. Mina oma poolt teen ettepaneku wõtta wastu uus paragrahw 12-a, mis kõlaks järgmiselt: „Kirjanduse, kujutawa kunsti — ma wõtan 6 erialast need 3 ala, mille juures tegutsemas on loowad kunstnikud — ja helikunsti sihtkapitaalidest peab wähemalt pool minema loowate kunstnikkude toetamiseks.“ Kunstnikud ja kirjanikud leidsid ise, et silmas pidades meie kultuurkapitaali wäikseid ja piiratud sissetulekuid, tuleks selle osaga leppida, wähemaga aga ei suuda nemad küllalt produktiivset töötada.

K. P ä t s (põl.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Felpool tähendasin mina selle peale, et kogu see seadus on põhjendatud erifondide najale. Neid erifonde on selleks siia seadusesse sisse wõetud, et wõimaldada teatud kultuuralale omawalitsust, oma kodust asjaajamist. Praegu, selle täiendawa ettepaneku kaudu nende fondide sisemise tegewuse kohta, tahetakse seadusega kindel piir panna selleks, kuidas nemad oma sissetulekuid ära ka-

sutama peawad. Minu arwates, kui meie wälja läheme sellest, need ringkonnad, kes ühel wõi teisel kultuuralal töötawad, wõiwad sarnase piiri peale teisiti wadata. Kui aga hakatakse raha mõnele erakirjastusele andma selleks, et tema raamatuid wälja annaks wõi midagi selle-sarnast, siis on see mõttetus, ja ma usun, et kogu Riigikogus wist ühtki niisugust isikut ei ole, kes arwaks, et sarnaselt talitada võib. Mina ei usu, et meie wõtame kultuurkapitaali selleks, et wõimaldada mingisugust äritegewust era huwides. Niisugust mõtet ei wõigi olla. Siin wõiwad asja teostamisel mitmesugused abinõud olla. Kui wõetakse ja ostetakse õige suure tähtsusega kirjatöid ja need kirjatööd selle kapitaali poolt wälja antakse, siis küsiks minna, kas läheb see raha kunstniku toetamiseks wõi mitte? Need abinõud, kuidas loowat kunstnikku toetada, on omawalitsuste eneste käes. Seaduses aga ette kirjutama hakata, kui palju nemad sinna wõi sellele andma peawad, pole õige. Tahetakse seadusest mööda minna, siis võib ka seda selle seaduse juures teha, võib ette tuua mingisuguse seletuse ja asi ongi lahendatud. Kui meie loowaid kunstnikka tahame toetada, siis peame otsekohe seaduses ära seletama, kes see loow kunstnik on, kas see, kes iga aasta ühe raamatu kirjutab, wõi see, kes 16-me aastasena ühe armastuslaulu kirjutanud. Mina usun, see on kultuur omawalitsuste eneste asi. Asjade üle võib ju waielda, kuid kõike seaduses ette kirjutama ja seletama hakata, pole seaduse asi. Kui omawalitsus antakse kunstnikkude ja kirjanikkude kätte, siis selle arwamisega, et nemad sel alal need kirjatargad on, kes kõige paremini asju otsustada wõiwad. Meie ei tohiks end nende asjadesse segada. Piiride-panemisega fondidele meie mingisugust otstarwet kätte ei saa. See oleks ka umbusalduse awaldamine nende ringkondade wastu, kelle kätte omawalitsus antud. Nemad ise on need, kes põhikirju nende fondide tarwis walmistawad. Need põhikirjad lähewad aga Wabariigi Walitsuse kätte. Mina usun, Wabariigi Walitsust võib ometi nii palju usaldada ja mitte arwata, et tema sinna mingisugust wõõrast organisatsiooni laseks, kellel mingit ühendust fondiga ei oleks.

E. J o n a s (is.): Ma juhin tähelepanu sellele, et asi sugugi nii lihtne ei ole, kui

härra Päts arwab. Kõigepealt wõtke kätte § 13, siis näete, kes õieti walitakse sinna omawalitsusse, kas kunstnikud ja kirjanikud üksinda, wõi ka keegi muu. Seal loeme: „Sihtkapitaalide walitsemisorganid kujundatakse töötawate ühingu- te, seltside, õppe- ja muude asutuste ning ettewõtete esitajaist“. Mis tähendab „õppe- ja muude asutuste ja ettewõtete esitajad?“ Ma toon ühe wäikese näite, mille ümber hariduskommissjonis oli waidlus. Kerkis küsimus: mida tuleb näiteks kujutawate kunstide sihtkapitaaliga esimeses järjekorras teha? Awaldati arwamist, et osa kunstnikka soowib esimeses järjekorras ateljeesid ja näitushooneid ehitada. Pärast aga selgus, kui need asjasthuwitatud kunstnikud sellest teada said, et nad otse selle wastu kõige wajalikumaks peawad otsekohese loomingu toetamise. Nad seletasid, et nad esialgu ilma ateljeetagi läbi saawad, sest neil ei ole praegu wõimalustki maale walmistada, mida teie tahate kultuurkapitaali arwel ülesehitatud näitusehoonetesse paigutada ja sama kapitaali arwel nende käest osta, et sellega neid toetada, — neil puuduwad loomise wõimalused.

Teie küsite, härra Päts, kes sinna sihtkapitaalide walitsemisorganidesse siis pääseb? Ma juba õieti wastasin selle küsimuse peale. Aga ma toon weelgi näiteid. Kirjanduse sihtkapitaali walitsemisest on õigus ka Eesti kirjanduse seltsil oma esitaja kaudu osa wõtta. Aga sellel seltsil on teatawas mõttes äriline iseloom, sest tema kirjastab. Kui tema aga kirjastab, siis on ta tingimata sellest huwitatud, et kirjastamiseks iga aasta wõimalikult suuremad summad määrataks. (Haridusminister H. B. Rahamägi: Emakeele selts kirjastab ka, aga ma usun, et teie tema peale kui ärilise ettewõtte peale ei waata.) Ega ta ka kunstnikkude kogu pole. Sellega ei taha mina kaugeltki mitte öelda, et ta oleks äriline ettewõte, waid tahan rõhutada, et kirjanduse sihtkapitaali omawalitsusest wõtawad osa ka mittekirjanikud, olles sellejuures pealegi enamuses. Sellepärast kardan tõsiselt, et loowatele kirjanikkudele jäetakse minimaalne summa, mis ainult nimepidi olemas, millest aga tegelikult kasu pole.

Kui Teie, härra Päts, ütlete, et see on kunstnikkudele umbusalduse awalda-

mine, siis pean mina ütleva, et selle paranduse, mille mina siin ette panin, on läbi arutanud kunstnikkude ja kirjanikkude ühingud. (K. Päts, põl.: Meie usaldame neid rohkem, kui nemad ise endid.) Teie wõib olla usaldada neid, aga asi seisab selles, et nemad ei saa ise määrata neid summasid, waid seal tulewad teised mõjud, teised tegurid wahele. Ja ma arwan, kui Riigikogu tahab tõsiselt meie kunstnikkude ja kirjanikkude seisukorda parandada, siis wõtab tema selle parandus-ettepaneku wastu.

Haridusminister **H. B. Rahamägi**: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Selle paranduse sissewõtmise wastu ütleksin mina, et midugi peab iga riik ja iga walitsus, eriti just siin haridusministeerium, selle eest hoolitsema, et seal, kus tarwidus kõigesuurem on, et seal ka kõigerohkem summasisid määrataks. Kui ta seda ei tee, siis seisab ju Riigikogu käes wiimane sõna selles asjas. Mis puutub aga härra Jonas'e tähendusse, et § 13. on nimetatud terve rida asutusi ja ühingu- id, jne. kes wõiwad kaasa kõnelda, siis tahaksin ma öelda, et wastawalt tuleb see ainult wastawate fondide juures arwesse wõtta.

Juhataja **M. Martna**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **B. Oja**: Hariduskommissjonis on seda küsimust läbi kaalutud, kusjuures komisjoni enamus leidis, et see on organisatsioonide juhtide töö kitsendamine; neile peab teatud wabadus jääma, mis otstarbel ühel wõi teisel aastal kapitaali ära tarwitada. Komisjoni nimel mina parandusega ühineda ei saa.

Juhataja **M. Martna**: Rkl. Jonas'e poolt on ette pandud uus paragrahw järgmises redaktsioonis: „§ 12-a. Kirjanduse, kujutawa kunsti ja helikunsti sihtkapitaalidest peab wähemalt pool minema loowate kunstnikkude toetamiseks.“ (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Aruandja **B. Oja** kannab ette ja nähtawa enamusega wõetakse wastu § 13.

§ 13. Iga kultuurala tarwitamiseks määratud sihtkapitaali walitsemine ja tarwitamine sünnib põhimääruste alusel,

mis Wabariigi Walitsus haridusministeeriumi ettepanekul kinnitab.

Sihtkapitaalide walitsemisorganid kujundatakse wastawa kultuurala ülesannetega kooskõlas töötawate ühingute, seltside, õppe- ja muude asutuste ning ettewõtete esitajaist wastawalt iga sihtkapitaali põhimäärustele.

Aruandja B. Oja (loeb):

§ 14. Kawatsuste ja ettepanekute läbiarutamiseks kultuurkapitaali kasutamise kohta asutatakse haridusministeeriumi juures kultuurkapitaali nõukogu haridusministri wõi tema esitaja juhatusel ja järgmistest liigetest: igaühel erikapitaali juhatusel poolt kaks esitajat, Riigikogu poolt 3 esitajat, Tartu ülikoolilt 2 esitajat ja rahaministeeriumilt 1 esitaja.

E. Jonas (is.): Teen ettepaneku käesolewast paragrahwist wälja jätta sõnad: „Riigikogu poolt 3 esitajat“, sellepärast et Riigikogu esitajatel ei ole nõukogus mingisuguseid ülesandeid, kuna summad saadakse piiritusemüügist, nagu teie tahtmisel see wastu wõeti. Oleks Riigikogu eelarwe-korras kultuurkapitaalsiks määranud iga aasta teatud kindla summa, siis oleksid wõinud tema esitajad ka selle raha kulutamise juures kaasa kõneleda. Aga nüüd pärast selle seaduse wastuwõtmist ei ole Riigikogul enam midagi tegemist kultuurkapitaaliga, ja pealegi istuwad nõukogus kontrolööridena ülikooli ja rahaministeeriumi esitajad.

H. Bauer (krst.): Selle suure kapitaali jaotamise juures oleks soowitaw, et see tõesti tasakaalus sünnib. Et see alati mitte nii ei ole, seda nägime just ajakirjanikkude küsimuse juures. Mina arwan, et see täiesti loomulik oleks, kui Riigikogu vähemalt kolm esitajat sinna saadaks. (L. Johanson, sd.: Mis need kolm meest seal teewad? E. Jonas, is.: Kas „Estonias“ Riigikogu liikmed ka wõtawad osa? L. Johanson, sd.: „Estonia“ saab ka 10 miljonit, kas Riigikogu liikmed on seal.) See on otsekohe meie kohus, kui Riigikogu selle seaduse wastu wõtab, et meie oma esitajaid sinna saadame: ühe paremalt, ühe paremalt tiwalt ja ühe kesk-rühmadest, igatahes isikuid, kes ainult luwi pärast sinna lähewad, sest mingisugust tasu selle eest ju ei saa. (Töö- ja hoolekandeminister Chr.

Kaarna: Kui tasu ei saa, siis käiakse seal wähe.) Mina igatahes sellest ettepanekust aru ei saa, et meie ise tahame oma õigusi kärpida, et meie 40 miljoni rahwa raha ärajaotamise juures ei usu, et meie isikuid leiaksime, kes nõus oleksid ja wõiksid sellest osa wõtta. (Hulgali sed wahel hüüded.)

Haridusminister H. B. Rahamägi: Mina arwan, et nende summade otstarbekohaselt ärajaotamiseks ja tasakaalushoidmiseks oleks parem, kui nõukogus 3 esitajat Riigikogu poolt oleks. Kui Teie härra Jonas teaksite, kui palju arusaamatusi sünnib nende summade ärajaotamise juures, kui palju subjektiivseid, individuaalseid soowe seal on! Haridusministeeriumi soow on see, et 3 esitajat Riigikogu poolt sisse jääksid.

Juhataja M. Martna: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja B. Oja: Hariduskomisjon on seda küsimust arutanud ja leidis, eriti neil põhjustel, mida härra Jonas ette tõi, et kui organisatsioonid wahest teatud juhtumistel oma wahel kokku ei lepi, et siis oleksid seal erapooletud isikud, kes erapooletult otsustada wõiksid. (J. Laidoner, põl.: Kõik samad inimesed!)

Juhataja M. Martna: Rkl. Jonas'e poolt on ettepanek tehtud § 14-st wälja jätta sõnad „Riigikogu poolt 3 esitajat.“ (Hääletatakse.) Ettepanek on 23 häälega 20 hääle pooltolemisel tagasi lükatud.

Panen § 14 hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 14 wastu wõetud.

Aruandja B. Oja kannab ette ja nähtawa enamusega wõetakse wastu § 15.

§ 15. Kultuurkapitaali nõukogu waatab läbi üksikute erikapitaalide aruanded ja eelarwed, selgitab toetussamise tarbelikkust ning seab kokku ja põhjendab ettepanekuid kultuurkapitaali iga-aastase jaotamise kohta, mis haridusministri heaksarwamisega Wabariigi Walitsusele kinnitamiseks ette pannakse.

Aruandja B. Oja (loeb):

§ 16. Kunni ühe wiiendiku iga-aastasest kultuurkapitaali tuludest wõib Wabariigi Walitsus wälja anda ilma kultuurkapitaali nõukogu kaastegewuseta eestkätt teaduslikkudeks ja hariduslikku-

deks otstarbeteks. Sellest summast tasutakse ka kõik kultuurkapitaali asjaajamise ja walitsemise kulud.

E. Jonas (is.): Pärast seda, kui § 12-da kolmas lõige wastu wõeti, on § 16 muutunud täiesti ülearuseks. Kui Wabariigi Walitsus leiab tarwiliku olewat mingisugusele kultuuralale summasid määrata, siis wõib ta awada § 12 kolmanda lõike põhjal uued sihtkapitaalid, mispärast pole talle tarwis enam mingisuguseid muid summasid jätta. Sellepärast panen ette § 16 wälja jätta.

H. Bauer (krst.): Mina arwan, et see ei ole mitte nii, nagu härra Jonas leiab. Walitsusel käsutada peawad iga aasta teatud summad olema teaduslikkudeks otstarbeteks, mõne õpetlase wäljamaale saatmiseks tähtsamatest uurimistödest osa wõtmiseks jne. Ei wõi mitte iga aasta uusi sihtkapitaale luua, waid walitsuse käes peab tingimata olema üks teatud fond. Ka oleks see selle seaduse põhimõtte muutmine, kui selle paragrahwi ära kaotaksime.

Juhataja **M. Martna**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **B. Oja**: Siin on teise küsimusega tegemist. § 12 teine lõige räägib uue kapitaali loomisest, kuna see paragrahw olemasolewast kapitaalist räägib. Siin wõib küsimus ette tulla, kus Wabariigi Walitsus leiab tarwiliku olewat osa summasid wälja anda, ilma et nõukogu seda arutaks. Komisjoni nimel selle ettepanekuga ühineda ei saa.

Juhataja **M. Martna**: Rkl. Jonas'e ettepanek, kui puhteitaw, iseseiswalt hääletamisele ei tule, ja § 16 hääletamisel teewad Riigikogu liikmed tarwilikud järeldused. Panen § 16 hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 16 wastu wõetud.

Aruandja **B. Oja** kannabette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega §§ 17 ja 18.

§ 17. Majanduslik järelwalwe kultuurkapitaali tarwitamise üle kuulub riigikontrollile.

§ 18. Käesolewas seaduses ettenähtud kultuurkapitaali maksusid hakatakse wõtma I. jaanuarist 1925. a. Selle täht-

ajani piirituse ja wiina ostulubade pealt wõetaw lisamaks läheb kultuurkapitaali heaks.

Käesolewa seaduse maksmahakkamiseni piirituse ja wiina ostulubade pealt sissetulnud summad lähewad selle seaduse maksmahakkamisega Eesti kultuurkapitaalile.

Juhataja **M. Martna**: Isiklikus asjas on sõna rkl. Luur'il.

J. Luur (krst.): Wäga austatud Riigikogu liikmed! Kui § 12 hääletamisele tuli ja kui härra aruandja oma lõpusõna ütles, siis tegi tema minu kohta märkuse, et mina olla piirituse müügi alamkomisjoni koosolekul aidanud maha hääletada seda paragrahwi, kus räägitakse sellest, et Wabariigi Walitsusele antakse tema käsutada 10% piirituse müügitulu sissetulekust. Mina tegin aga ettepaneku, et seda protsenti saaks suurendatud 20%-ni, ja üks osa antud karskusseltsidele nende töö toetamiseks. See ettepanek kukkus muidugi läbi ja üldine meeolelu selles komisjonis ei olnud karskusele nii just mitte wäga soodne ja siis palusin mina seda, — mida komisjoni juhataja ja härra Tonkman wõiwad tõendada, — et komisjoni liikmed katsuksid anda kas wõi 5% wõi 3% wõi wähe-malt 1% karskustöö toetamiseks. Aga ka see ettepanek hääletati maha ja sellepärast see kiwi, mida härra aruandja minu aeda wiskas, pole oma õigele kohale trehwanud.

7. Wähemus- Üldkomis-
rahwuste joni aruandja **W.**
omawalitsuse **Hasselblatt** (loeb):
seadus — § 1. Wähemus-
II lugemisel. rahwuste omawalitsuse
asutused rajatakse alus-
tele, mis leiduwad 22. juuni 1917. a. oma-
walitsuse elluwimise seaduses (seadl. ja
walits. korrald. kogu nr. 173 — 28. juu-
list 1917. a. art. 953 lisa §§ 5, 11, 13 ja
14) nimetatud seaduse lisa § 4 põhjal
Eesti maanõukogu poolt 10. augustil
1917. a. wastuwõetud maakonnanõu-
kogu kodukorras ja omawalitsuse aju-
tise järelwalwe seaduses 11. oktoobrist
1919. a. („Riigi Teataja“ nr. 78 — 1919.),
kusjuures nad oma wõimupiiri kuulu-
wate ülesannete teostamisel kohalikkude
omawalitsustega ühel alusel makswatele
seadustele alluwad.

Märkus. Kordadel, kui ülalnime-
tatud seadusi täiendatakse või muude-
takse, hakkavad need täiendused ja muu-
datused maksma ka vähemusrahwuste
omawalitsuse kohta wastawates osades.

K. Wirma (sd.): Lugupeetud Riigi-
kogu liikmed! Käesolew paragrahw nüüd
uuel kujul on märksa selgem, aga temas
on siiski weel selgusetus selle tõttu, et
see omawalitsuste elluwimise seaduse
lähem äramääramine on pandud klambri-
tesse ühes nende paragrahwidega, mille
alusel mõeldakse käesolew omawalitsuse
seadus maksma panna. Arwan, et ei ole
mitte mõeldud omawalitsuste seaduse
elluwimise seaduses ettenähtud korda
täies ulatuses vähemusrahwuse seaduse
kohta maksma panna, waid ainult selle
seaduse paragrahwe 5, 11, 13 ja 14.
Niimoodi on see just mõeldud ja selle-
pärast oleks klamber waja paigutada
nende paragrahwide ette, nõnda et see
redaktsioon oleks niimoodi: „... omawa-
litsuse elluwimise seaduse (seadl. ja
walits. korrald. kogu nr. 173 — 28. juu-
list 1917. a. art. 953 lisa) §§ 5, 11, 13 ja
14...“, nõnda et klamber tuleks paigu-
tada ettepoole paragrahwe ja kolmandas
reas tuleks sõna „seaduses“ asemele
wõtta „seaduse“. Siis on selge, et siin ei
räägita omawalitsuse seadusest üldiselt,
waid wastawa omawalitsuse seaduse
lisa §§ 5, 11, 13 ja 14. Teen wastawa
redaktsioonilise ettepaneku.

Juhataja **M. Martna**: Lõpusõna
on aruandjal.

Aruandja **W. Hasselblatt**: Et
rkl. härra Wirma just seda seletas, mida
ka komisjon silmas pidas, siis mina
ühinen selle redaktsioonilise parandu-
sega.

Juhataja **M. Martna**: Aruandja
on selle ettepanekuga ühinenud ja selle-
pärast panen § 1 ühes parandusega hää-
letamisele. (Hääletatakse.) Näh-
tawa enamusega on § 1 wastu
wõetud ühes parandusega.

Aruandja **W. Hasselblatt**
(loeb):

§ 2. Wähemusrahwuste omawalitsuse
asutuste wõimupiiri kuulub:

a) wastawa vähemusrahwuse ema-
keelsete awalikkude- ja eraõppeasutuste
organiseerimine, walitsemine ja järe-
walwe;

b) wastawa vähemusrahwuste teiste
kultuurülesannete eest hoolitsemine ning
selleks ellu kutsutud asutuste ja ette-
wõtete walitsemine;

c) wastawa vähemusrahwuse hoole-
kande eest hoolitsemine ning selleks ellu
kutsutud asutuste ja ettewõtete walitse-
mine.

Märkus. Kunni vähemusrahwuse
hoolekande korraldamise kohta wastawa
eriseaduse wäljaandmiseni läheb wähe-
musrahwuse omawalitsustele üle ainult
waeste hoolekande sellekohase kokku-
lepe põhjal kohaliku ja vähemusrah-
wusliku omawalitsuse wahel, kokkulep-
pes äratähendatud alustel ja ulatuses.
Kokkulepe wajab Wabariigi Walitsuse
kinnitamist töö-hoolekandeministri ette-
panekul.

K. Kornel (rhw.): Arwesse wõttes
seda asjaolu, et punkt c sissejätmise
korral meie ette ära otsustame hoole-
kandeküsimuse, mis kaunis keeruline on
ja millest rasked küsimused wõiwad
päewakorrale kerkida, teen ettepaneku
seda punkti wälja jätta. Asutawa Kogu
päewil, kui see küsimus arutamisel oli
põhiseaduse komisjonis, wõeti alguses
redaktsioon wastu, kus hoolekannet sees
ei olnud, ja peajasjalikult selle wastuwaid-
luse tagajärjel, et hoolekande mõiste
tekitab isegi sarnaseid küsimusi, kas
wähemusrahwusel näiteks oma eri
waestelastekohtud peawad olema. Seda
kõike arwesse wõttes jäeti sõna „hoole-
kande“ wälja. Ja kui ta uuesti sisse wõeti,
siis mõeldi selle all esimeses joones
kultuur-hoolekannet. Sellepärast teen
mina järgmise ettepaneku: „wälja jätta
§ 2-st punkt c ja märkus, asemele wõttes:
„Märkus. Wähemusrahwuste kultuur-
hoolekande küsimus lahendatakse eri-
seadusega.“

Juhataja **M. Martna**: Lõpusõna
on aruandjal.

Aruandja **W. Hasselblatt**:
Üldkomisjon wõttis § 2 märkuse wastu
arwates, et ta annab wõimaluse mõle-
male omawalitsusele kokkuleppe teel
hoolekande rajamise alust leida. Üldkom-
isjonis selle küsimuse arutamise juures
peeti ka silmas raskusi, millest härra
Kornel kõneles. Üldkomisjonini nimel ei
saa ma siiski rkl. Kornel'i ettepanekuga
ühineda, sest vähemusrahwuste hoole-
kande korraldamise wõimaluste suhtes

leiam e kõige parema ja õigema, kui jätame märkuse sisse.

Juhataja **M. Martna**: Riigikogu liikme Kornel'i poolt on käesolewa paragrahwi kohta parandus-ettepanek tehtud, nimelt wälja jätta § 2-es punkt c ja märkus, asemele wõttes: Märkus. Wähemusrahwuste kultuur-hoolekande küsimus lahendatakse eriseadusega. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on see ettepanek wastu wõetud.

Panen § 2 parandatud kujul hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 2 wastu wõetud.

Aruandja **W. Hasselblatt** (loeb):

§ 2-a. Wähemusrahwuste omawalitsusel on õigus oma liigetele sundmäärusi wälja anda § 2 tähendatud aladel omawalitsuse elluwiiamise seaduses ettenähtud korras (seadl. ja walits. korrald. kogu nr. 173 art. 953 lisa § 7).

K. Wirma (sd.): Ma teen ka siin ettepaneku redaktsiooni paranduse mõttes, nimelt on siin mõeldud kindlasti omawalitsuse elluwiiamise seaduse § 7 — lisa wastawa seadus § 7 juurde, — nii et siin tuleks tagumine klamber paigutada paragrahwi ette. Parandus käiks järgmiselt: „... elluwiiamise seaduse — mitte seaduses — (seadl. ja walits. korrald. kogu nr. 173 art. 953 lisa) § 7 ettenähtud korras.“

Aruandja **W. Hasselblatt**: Ühinen rkl. Wirma ettepanekuga.

Juhataja **M. Martna**: Panen § 2-a ühes rkl. Wirma poolt tehtud parandusega hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 2-a wastu wõetud.

Aruandja **W. Hasselblatt** (loeb):

§ 3. Wähemusrahwuste awalikkude koolide wõrk töötatakse wälja wastawa maakonna- wõi linna- ja vähemusrahwuste omawalitsuse kokkuleppel ja kinnitatakse haridusministri ettepanekul Wabariigi Walitsuse poolt. Kui kokkulepet ei saada, otsustab asja lõpulikult Wabariigi Walitsus.

Wähemusrahwuste omawalitsuse tegevuse awamise ajal olewad vähemusrahwuste emakeelsed awalikud koolid antakse wastawa rahwuste omawalitsuse

üle nende koolide iseloomu ja õiguste alalhoidmisega.

Awalikkude koolide awamise wõi vähemusrahwusliku omawalitsuse asutustele ülesandmise puhul kinnitatakse Wabariigi Walitsuse poolt koolide ülewõlpidamiseks määratud summad ja muud kohustused, mis kohalikkude omawalitsuse asutuste kanda jääwad.

K. Wirma (sd.): Selle paragrahwi juures pean ma küll ütleva, et minul lootust ei ole, et vähemusrahwuste kooliwõrgu määramise asjas wõiks loota maakonna ja linna, ning vähemusrahwuste omawalitsuste kokkulepet. Ma ütlen omawalitsus, mis tähendab linna omawalitsus ja vähemusrahwuste omawalitsus, ja kui mitu vähemusrahwust on siin arwesse wõtta? Kui meie waatame käesolewa eelnõu paragrahwe, siis näeme, et tuleb silmas pidada esitusorgaane; need on nõukogu ja walitsused. Maakonnal on ka nõukogu ja maakonnawalitsus, samuti on linnadel wolikogu ja walitsus. Tähendab vähemusrahwuste omawalitsuse seaduse järele on nendel needsamad asutused, kui kohalikkudel omawalitsustelgi ja siin tuleb küsida, missugused asutused nüüd omawahel kokku leppima peawad. Minule näib, et terve see konstruktsioon on raskepärane. Minule näib, et kui näiteks mõlemad walitsused, nii maakonna — wõi linna — kui vähemusrahwuste walitsus omawahel kokku leppinud on, siis see weel kokkulepet ei saawuta, sest wastawad nõukogud wõiwad ka oma arwamisi awaldada ja ettepanekuid oma arwamiste juures teha. Ma usun kindlasti, et just see wiimane lause I lõikes, kus on öeldud: „kui kokkulepet ei saada, otsustab asja lõpulikult Wabariigi Walitsus“, et just see kord hakkab tegelikult maksuwusel olema. Sellepärast arwan, et paragrahwi esimest osa niisugusel kujul wastu wõtta ei wõi, kui selgesti ei ole öeldud, mis selle „omawalitsuste“ all mõista tuleb, kes kokkulepet peawad saawutama. Ütleme näiteks, et Tallinna linnaomawalitsus ja vähemusrahwuste omawalitsus peawad kokku leppima. Kas siis linnawolikogu ja rahwuste nõukogu peawad kokku tulema kokkuleppe saawutamiseks? Ma küll ette ei kujuta, et niimoodi asja ajada saaks. Need peaksid ju siis miitingu tegema ja selle läbi katsuma kokkulepet saawutada, teisiti

mina seda enesele käesolewa paragrahwi raske konstruksiooni juures ette ei kujuta. (K. Päts, põl.: On ju teatawad omawalitsuste põhimõtted.) Mis aitawad põhimõtted, kui neid tegelikult kasutada ei saa, ja mina ei usu, et neid põhimõtteid kasutada saab. Minu arwates peaks otsekohe öeldama, et vähemusrahwuste awalikkude koolide wõrk kinnitatakse haridusministri ettepanekul Wabariigi Walitsuse poolt, ära kuulates wastawate omawalitsuste arwamist. Asi sünniks siis palju kergemini, kui käesolewas paragrahwis öeldud on. Sellepärast arwan, et käesolewa paragrahwi esimest lõiget tuleks wastawalt parandada.

Kui waadata kolmandat lõiget, mis komisjoni poolt parandatud kujul ette pandud, siis tekib minul selle lõike juures terve rida kahtlusi. Siin on öeldud: „Awalikkude koolide awamise wõi vähemusrahwusliku omawalitsusasutustele üleandmise puhul kinnitatakse Wabariigi Walitsuse poolt koolide ülewaltpidamiseks määratud summad ja muud kohustused, mis kohalikkude omawalitsusasutuste kanda jääwad.“ Tähendab, siin on öeldud, et Wabariigi Walitsus wõib kinnitada ülewaltpidamiseks määratud summad, aga kelle poolt määratud, kuidas määratud, missuguses ulatuses määratud — kõik see on lahtine. Ja edasi: „muud kohustused.“ Missugused kohustused, kui suures ulatuses? Teatawasti on kohalikkude omawalitsuste kanda olewad kohustused kindlaks määratud wastawates seadustes. Nüüd aga tuleb wälja kolmanda lõike järgi, et Wabariigi Walitsusel on õigus wäljaspool wastawat seadust weel kohustusi määrata. Mina saan küll aru sellest mõttest, mille alusel käesolew paragrahw on määratud. Arwatawasti on siin jutt nendest üldsummadest, mis vähemusrahwuste koolide ülewaltpidamiseks läheb ja mis linna eelarwes wastawasse osasse üles wõetud. Kuidas aga see summa jagamisele tuleb, peaks lähemalt ära näidatama. Edasi. Sama kooli jaoks on linnal kohustusi weel selles mõttes, et on tarwis kooliruumi muretseda, kütet ja walgustust anda. Kõik need kohustused peaksid aga seaduses ära öeldama. Praeguse redaktsiooni juures wõib aga igasuguseid kohustusi mõelda. Sellepärast arwan mina, et seda paragrahwi lõiget tuleks täpsemalt redigeerida, nii et kind-

lasti ära on öeldud, kuidas summasid määratakse, kelle poolt ja samuti ka missuguses korras. Arwan, et see wäga raske ei ole, kui põhimõtte selge on. Samuti oleks lugu ka kohustustega. Siin wõiks mingisugune proportsionaalsuse põhimõtte wastuwõetaw olla. Nüüd on öeldud, et on kohustused, mida Wabariigi Walitsus kinnitama peab, kelle poolt aga nende kohustuste ulatus ette panakse, ei ole öeldud. Juba vähemusrahwuste huwides peaks siin kindlam äramääramine olema. Lahtiseks seda küsimust jätta ei wõi, see on arusaamatuse tekitamine.

Sellepärast arwar mina, et § 3 peaks uuesti komisjoni tagasi antama ette toodud küsimuste uuesti kaalumiseks ja läbiwaatamiseks. Kui sellekohane ettepanek Riigikogu liigete poolt mõnesugusel arusaamata põhjustel wastuwõetaw ei peaks olema, oleksin sunnitud wastawa parandus-ettepaneku tegema, käesolewa paragrahwi kolmas lõige wälja jätta. Ei tohi kohalikkude omawalitsuste õigusi käesolewa seadusega kitsendada ega neid omawalitsusi raskesse seisukorda panna. Arwan, et oleks siiski otstarbekohasem kolmas lõige paragrahwi sisse jätta ja seda ainult täpsemalt redigeerida.

Siis oleks weel üks põhimõtteline küsimus, mis juba siin paragrahwis ära määratud peaks olema, mille ulatus aga alles järgmises paragrahwis määramisele peaks tulema, kus on öeldud, et „wähemusrahwuse omawalitsuse organideks on rahwusnõukogu ja kultuurwalitsus.“ Meil on linnawolikogu ja linnawalitsus, maakonnawolikogu ja maakonnawalitsus, siin aga tuuakse esile „rahwusnõukogu ja kultuurwalitsus.“ Mina ei saaks aga mingit eesõigust anda vähemusrahwustele teiste omawalitsusasutuste ees. Meil on teada, et käesolew seadus käsitab kultuur ja hoolekande omawalitsuse korda, ja ühtluse mõttes teiste omawalitsustega tohiks siin minu arusaamise järele jutt olla kultuur-hoolekandenõukogust ja kultuur-hoolekande walitsusest. Just samuti, nagu meil on linnawalitsus ja linnawolikogu. (W a h e l h ü ü e.) Ma saan aru § 2-se juurde tehtud parandusest nii, et siingi on jätud hoolekande wõimalused vähemusrahwustele ja sellepärast toetaksin mina ikka nimetust „kultuur-hoolekande“ nõukogu wõi wastaw walitsus.

Oma ettepanekus, mis puutub käesolewat paragrahwi, ütlesin ma niiwiisi: „§ 3, I lõige: Wähemusrahwuse awalikkude koolide wõrk määratakse kindlaks haridusministri ettepanekul Wabariigi Walitsuse poolt, ära kuulates wastawa vähemusrahwuse kultuur-hoolekande nõukogu ja wastawa maakonnannõukogu wõi linnawolikogu arwamisi.

II lõige jääb muutmata.

III lõige wälja jätta.“

Nii siis oleksid wastawad asutused juba selles paragrahwis kindlaks määratud, mis alles § 4-ga äramääramisele peaksid tulema. Wähemusrahwuste omawalitsuses on kõrgem asutus kultuur-hoolekande nõukogu ja mina arwan, et just see nõukogu peab esitama walitsusele oma ettepaneku kooliwõrgu asjus. Sellepärast soowitaksin mina, et komisjon peaks weel uuesti selle küsimuse kaalumisele wõtma. Nii siis teen mina ettepaneku, õieti teen mina kaks ettepanekut: esiteks: § 3 üldkomisjoni tagasi anda, peaks aga see ettepanek mitte wastu wõetama, siis arwesse wõtta minu teine ettepanek: „§ 3-a I lõige niisugusel kujul wastu wõtta, nagu ma siin ette kandisin, II lõige jääks muutmata ja III lõige wälja jätta.

Juhataja M. Martna: Järjekorras on sõna aruandjal.

Aruandja W. Hasselblatt: Ma palun wabandada, et ma paragrahwi ettekandmisel märkuse olen lugemata jätnud. Ma luban seda enesele ette anda:

Märkus. Wähemusrahwuse awalikkude koolide ülewälpidamiseks, kui koolid mitme kohaliku omawalitsuse piirides elawate vähemusrahwuse liigete tarwis awatakse, wõiwad tähendatud omawalitsused ühineda kulude katmiseks. Kui omawalitsused kokku ei lepi, määrab iga omawalitsuse kanda tulewa osa waldade wahel maakonnawalitsus, maakondade ja linnade wahel — Wabariigi Walitsus.

K. Päts (põl.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Mina arwan, et tegelikult saab enamasti nii olema, et Wabariigi Walitsus kooliwõrgu lõpuliku kindlaksmääramise juures lõpusõna ütleb. Tuleks siiski silmas pidada, et meil on siin tegemist ühe tähtsama omawalitsuse üles-

andega, sest koolide ülewälpidamist tuleb lugeda tähtsamaks omawalitsuse ülesandeks mitte uue loodawa rahwusliku omawalitsuse juures, waid ka meie praeguste omawalitsuste juures. Kui meie annaksime kooliwõrgu küsimuse otsustamise otsekohe walitsuse kätte ja ei laseks praegusi omawalitsusi omawahel kokku leppida, siis tuleks selle tagajärjel algatus omawalitsuste käest üle wiia keskkohhta. Ma ei usu, et see oleks asjale kasulik. Sellest märkusest on näha, et tuleb mitme maakonna, wõib olla ka linna piirides mitmed koolid asutada, ja siin tuleks tingimata esialgne selgitamistöõ jätta omawalitsuse kätte. Kui nüüd walitsus siin peaks üksikult iga omawalitsuse poole pöörama, ilma et omawalitsused saaksid omawahel kokku leppida, ja ma usun, et on niisuguseid omawalitsusi, kus kokkulepped wõimalikud, siis oleks see otsuse tegemine walitsusele raske. Tallinnas ja Tartus, ja mõnes suuremas maakonnas on juba omawalitsused, kes vähemusrahwustele koole ülewälp peawad, siin oleks koolide üleandmine palju kergem, kuid on niisuguseid maakondi, kus mitme maakonna kohta tuleb üks vähemusrahwuse kool asutada, et neis uut kooliwõrku luua, tuleb ehk mõni kool kinni panna, nendel maakondadel tuleb ka omawahel kokkuleppele jõuda. Ma arwan, et nii mõnelgi korral tuleb walitsusel siin otsustada, kuid algatus tuleks siiski omawalitsuste kätte jätta, kus kokkuleppele jõutakse. Igatahes kui nad ka kokkuleppele ei jõua, annaksid nad oma tööga walitsusele selgitawat materjaali otsustamiseks. Mis puutub kartusesse, et kuidas tegelikult kokkulepet saawutada, siis on see täitsa asjata kartus. Ka praegu wõiwad omawalitsused sihtlepingutesse astuda ja kokku lepitakse nii, et enne räägitakse omawahel läbi, ja kokkulepe wõetakse wolikogu otsuste näol kokkuleppijate poolt wastu. Muidugi kui kokku leppima pidawad asutused ei saa omawahel ühiselt neid otsuseid wastu wõtta, siis peab otsustama walitsus. Minu arwates ei tee see mingisugust segadust ega raskust, et omawalitsused niisuguseid küsimusi otsustawad ja sedasama peawad ka vähemusrahwuste omawalitsused ja nende kõrgemad asutused otsustama, olgu nende nimega kuidas tahes. Selles küsimuses sõna wõtma ma ei taha, missugune nimi just tuleb, kas komis-

joni poolt ette pandud nimetus wõi kelegi teise poolt, see on täitsa üks kõik, sest see on minu arwates nomenklatuuri küsimus, mis seaduse sisu järele otsustada tuleb. Tähtis on aga selle küsimuse juures see, et selle töö juures ei lükkaks meie omawalitsust kõrwale ja annaksime selle küsimuse ainult Wabariigi Walitsuse kätte otsustada. Minu arwates ei ole meil tarwis seda teha, sest et omawalitsuste osawõtt ja algatus mingisugust iseäralikku põhjust ei wõi anda kartusteks. Mis maksudesse puutub, siis paistab minule, et see redaktsioon ei ole mitte küllalt täpne ja siin wõiksid ehk küll härra Wirma kartused osalt põhjendatud olla, nimelt et tulewikus wõiksid sellest arusaamatused tekkida ja mina arwan, et seaduseelnõu käik sellega sugugi takistatud ei saa, kui see paragrahw II-se ja III-da lugemise wahel komisjonist läbi käiks. Kui aga tahetakse, wõib seda seadust praegusel kujul ka wastu wõtta, sest kui seda mõttega lugeda, wõib tema sisust küllalt aru saada.

Üldkomisjoni kaasaruan dja **M. Juhkam**: Mina jagan vähemusrahwuste omawalitsuste suhtes arwamisi, mida praegu Riigikogule ette kandis lugupeetud Riigikogu liige Päts. Pean aga juurde lisama, et kokkulepped omawalitsuste wahel ei ole sugugi uudis ja härra Wirma kartused on täitsa asjatud. Meil on juba omawalitsuste wahel terve rida kokkuleppeid, ka maakondade ja linnade wahel. Harilikult talitatakse siin nii, et esiteks lepitakse kokku walitsustes ja siis esitatakse kokkulepe wastawale esituskogule kinnituseks. Nii et sarnased kokkulepped täitsa mõeldawad on ka vähemusrahwuste ja teiste omawalitsuste wahel. See oli härra Wirma ühe wastuwäite kohta. Teine oli maksude ja kohustuste kohta. Eriti näis wastuwõtmatu olewat härra Wirmale „ja muud kohustused“. Seda küsimust kaaluti komisjonis ja leiti, et peale rahaliste summade wõiwad kohustused olla weel väga mitmesugused. Nii wõidakse kokku leppida hoonete, kütte, õppeabinõude asjus jne. Kõigeparema tahtmise juures seaduses kõiki neid wõimalusi ette näha on wõimatu. Seal wõiwad tekkida väga mitmesugused kombinatsioonid.

Mis puutub seaduse nimetusse, siis iseenesest mõista wõib seda küsimust väga hästi otsustada Riigikogu, ja ei ole

sugugi waja anda eelnõu sellepärast tagasi komisjoni. Komisjon on kaalunud ka nimetust. Üldiselt pean wastu waidlema ettepanekule, anda paragrahw weel kord komisjoni. Kõiki neid küsimusi on kaalutud komisjonis kunni tüütuseni.

K. Wirma (sd.): Ma pean wabandama, et sattusin eksi arwamisse sellega, et minul ei olnud wõimalik komisjoni poolt esitatud paragrahwi parandust täies ulatuses arwesse wõtta, sest seda parandus-ettepanekut ei loetud ette.

Sel puhul juhiksin mina märkuse II lause peale tähelepanu. Siin on öeldud: „kui waldade omawalitsused kokku ei lepi, määrab iga omawalitsuse kanda tulewa osa waldade wahel maakonnawalitsus, maakondade ja linnade wahel Wabariigi Walitsus“. Ei ole selgesti öeldud, missugune asutus siis asja otsustab, kui maakonnawalitsus ja wald kokku ei lepi. Tuleb küsida, kas siis otsustab maakonnawalitsus küsimuse lõpulikult, wõi tuleks sel juhtumisel, huwitatud poolele õigus jätta, kõrgemale astmele edasi kaewata. Selles mõttes ei ole II. lõige mitte selge. (Wahel hüüe M. Juhkam'i, tões poolt.) Wõib olla, et rkl. härra Juhkam siiski lubab seda seaduseelnõu weel ükskord komisjonile kaaluda anda ja ka neid minu poolt tehtud märkusi weel üks kord läbi waadata. Siin wististi ei teeks weel kord kaalumise mitte halba; kui kõige heatahtlikkuse ja suure hoole juures neid kaalumisi tehakse, siis ei wiida see palju aega. Mina leian, et paragrahwis on wastolu olemas, kui näiteks waldade ja maakonnawalitsuste wahel arusaamatusi ette tuleb, siis peaks Wabariigi Walitsus lõpuotsuse tegema.

J. Tõnisson (rhw.): Austatud Riigikogu liikmed! Siin on rõhutatud, et üksikute nimetuste walik ei ole mitte tähtis, waid nomenklatuuri küsimus jääb rohkem kõrwale. Rkl. Wirma rõhutas aga siin tähtsat momenti. Kui meil kõige on vähemusrahwuste omawalitsusest, siis peame meie selle tõesti niisamasugustesse oludesse seadma, kui enamusahwuste omawalitsused on. Siin on aga õieti sellepoolest lahkuminekuks olnud selle seaduse arutamise puhul mitu korda. Muuhulgas on hoolekande küsimuses lahku mindud isegi vähemusrahwuste tegelaste hulgas. Wähemusrahwuste tegelased leppisid ükskord minu juuresole-

kul omawahelistel läbirääkimistel selle poolest kokku, et hoolekandeküsimus lahendataks eriseaduse teel, wõi wõetakse seadusesse sellekohane märkus ja ei puudutata siis kultuur-omawalitsuse seaduses seda mitte eraldi. Siis oleks pidanud ka nimetusest wälja jääma „hoolekande“ küsimus. Pärast on aga jälle teisele seisukohale asunud ja rõhutati seda niihästi Riigikogu komisjonides, kui ka üldkoosolekul, et hoolekandeküsimus peab sisse tulema. Täna on Riigikogu otsustanud, et hoolekandeküsimus lahendatakse eriseadusega. Nii ei wõi ka selle tagajärjel praeguses seaduses hoolekandest enam juttu olla. Üksikute vähemusrahwuste tegelaste poolt on rõhutatud, nagu oleks üks wõi teine isik selle seaduse elluwimise vastu püüdnud töötada. Isiklikult on ka mind sealjuures nimetatud. Wõin konstateerida, et minul sarnast püüet ei ole olnud, aga mina seisan küll kindlasti selle vastu, et vähemusrahwuste omawalitsuse asutustele antaks niisugune kuju, mis sünnitaks, iseäranis wäljaspool, eksiarwamisi, nagu oleks meil siin tegemist asutustega, mis mitte kohalikkude omawalitsuste mõistete alla ei käi, waid millel oleks palju laialisem ja kaugem ulatus. Selles mõttes olen mina ka isiklikult selle vastu olnud, et ei nimetataks siin mitte vähemusrahwuste esitajatekogu rahwusnõukoguks wõi rahwuskoguks, nagu see ükswahe enamalt oli, waid et wõetaks sama nimetus, mis enamrahwuse kohalikkude omawalitsuste wastawatel organidel olemas on. Nad peawad niihästi kõrwuti wõi paralleelselt funktsioneerima, kui ka nimetuses ühtlased olema. Sellelt seisukohalt on selge, et kui tahame tõesti, et vähemusrahwustel wõimalik oleks oma kultuurnõudeid rahuldada kohalikkude omawalitsuste alustel, siis wõetakse ja waadatakse, missugune korraldus, järelikult ka, missugused nimetused on enamrahwuse wastawatel asutustel. Meil on selge, et Eesti enamrahwuse juures ei kõnelda rahwusnõukogust, waid kõneldakse hariduskogust. Meie hariduskogu on õieti see paralleelasutus enamrahwuse jaoks, mis umbes neidsamu ülesandeid täidab, mis nõndanimetatud rahwuskogu pidi täitma vähemusrahwuste kultuurialal. (K. Päts, põl.: W a b a n d a g e, kus kohas see hariduskogu töötab?) Hariduskogu on ministriumis juures. See ei ole mitte administ-

ratiwasutus, waid on wastawate asutuste esitajate kogu, kes nüüd kooliwõrgu asjas ja kooli eeskawade asjas seisukoha wõtab, aga omawalitsuste alal on meil tegemist, nagu rkl. härra Wirma tähendas, nõukogudega wõi wolikogudega, kui ülemate asutustega, ja siis walitsustega. Järelikult ei ole meil siis siin muud teha, kui waadata, kuidas meie arusaadawaks teeme, et meil tõesti vähemusrahwuste omawalitsuse asutustega tegemist on. Kui siin öeldakse, et meil on arwesse wõetud vähemusrahwuste kultuurnõukogu, siis ütleb see umbes sedasama ära, mis nüüd kohaliku omawalitsuse alal kas maakonnarühk wõi linnaulikogu ütleb. Ja sellepärast oleks siis ka niisuguse paralleelsi läbiwiimine soowitaw, et seepool kui ka wäljaspool nähtaks, et siin on tõesti tegemist nendesamade asjadega mis enamrahwus õiendab kohaliku omawalitsuse alustel. Sedamööda ei wõiks siin juttu olla rahwuskogust ega rahwusnõukogust, olgugi et see lihtsam kõlab, kui kultuurnõukogu. See muudatus on tarwilik, et wäljaspool mitte eksiarwamine ei tekiks, nagu oleks siin tõesti mõne suurema asutusega tegemist.

Ütleme nüüd, et meil see nomenklatuur läbi wiiakse, mis siin seaduseelnõus olemas, siis tuleb nii wälja, et meil Tallinnas koos istuwad, wõib olla kas wõi ühel ajal, Saksa vähemusrahwuse rahwuskogu, Wene vähemusrahwuse rahwuskogu, Juudi vähemusrahwuse rahwuskogu, Rootsi vähemusrahwuse rahwuskogu... Ja — Eesti Riigikogu. On öeldud, et rahwuskogust wõtawad esitajad sealt ja sealt osa. Ja kui nüüd need „rahwuskogud“ deklareeriwad siin niisuguseid asju, mis Riigikogu seisukohalt wastuwõtmatud on, siis kuporteeritakse neid otsuseid wälja küll palju kaugemale maailmas kui Riigikogu otsuseid, sest igal rahwuskogul on wäljaspool hoopis teine kõlapind. Seal on siis warsti mulje, nagu oleks siin ei tea missuguste suurte sündmustega tegemist, kuna ometi kokku tulnud oleksid ainuüksi vähemusrahwuste kooli- wõi haridusnõukogud!

Sellepärast ei ole nomenklatuur selle kohta mitte nii tühine asi, kui see alguses paistab, ja mina ütlen, et sarnaste nimetuste kaudu wõib liig kaugemale minewaid arwamisi ette tuua. Just asja selguse pärast, ja ma ütlen ka, wastastikuse rahu pärast, on selgust tarwis. Ma olen paljudel läbirääkimistel nägema pidanud,

kuidas vähemusrahwuste tegelaste hulgas täielikku arusaamist selle kohta leidub, et tarwis on asja nii lihtsaks teha kui wähegi wõimalik, et siis wastastikuseid arusaamatusi mitte ei oleks, aga mina olen ka näinud, et on inimesi, kes just selle kiuste teisi tendentse awaldawad, ja meil ei ole mingisugust põhjust siin sellele kaasa aidata, et need kaugeleminewad tendentsid toetust saaksid. Siis tuleb wastamisi õiendusi, tuleb pahandusi, ja seda meie tahame just ära hoida. Meie kohalikkude omawalitsuste korraldus peab selleks kaasa aitama, et iga rahwus Eesti demokraatlikus rahwariigis saaks oma kultuurilisi nõudeid rahuldada, aga kõik, mis üle selle, see peaks kõrwale jääma.

Kahtlemata on kaugeleulataw, aga otstarbekohane otsus, mis siin täna tehti, et hoolekande korraldus siin sellest kultuur-omawalitsuse korraldusest wälja jääma peaks. Siis peaks aga ka nimetus muutuma, ja wõetagu siin selle paragrahwi juures wastu soowitatud müüdatud, siis on ka teiste paragrahwide juures, nagu seda meie kodukord nõuab, samane parandus tehtud. Sest kodukorra järele tulewad, kui on teatud otsus tehtud wõi seaduseelnõu arutamisel seisukoht kindlaks määratud, pärastistes paragrahwides wastawad muudatused juba redaktsioonilisest seisukohast läbi wiia. Kui on öeldud, et hoolekande küsimus seadusest wälja jääb, siis langeb iseenesest hoolekande nimetus selle kultuurnõukogu juurest ära, ilma et tarwis oleks seda pärast uuesti korrata. Nõnda läheb asi palju lihtsamaks, nii et vähemusrahwuste kultuurnõukogu ja vähemusrahwuste kultuurwalitsus töötawad paralleelselt enamusahwuste omawalitsuse nõukogudega ja walitsustega. Sellepärast arwan mina, et siis selle paragrahwi juures see seisukoht selgitataks selleks, et järgmiste paragrahwide juures siis enam erilisi hääletamisi tarwis ei oleks, waid need parandused läheksid juba redaktsioonilises korras läbi.

P. Baranin (wn.): Господа народные депутаты! Я должен заявить, что между представителями национальных меньшинств совершенно не обсуждался вопрос, как будут называться те учреждения, которые предусматриваются настоящим законопроектом. Дело не в названиях, а в том, какие права будут даны этим учреждениям. Нам

важно получить право самостоятельной работы в области просвещения, поправляя это дело так, как требуют интересы нашего населения. Это одно.

Что же касается другого вопроса относительно денежных сумм необходимых на содержание школ национальных меньшинств, то совершенно верно, что в этом отношении параграф 3 представляет много неясного и вполне естественно здесь требовать более ясных указаний.

Но я должен подчеркнуть, что мы в этом отношении полны уверенности, что большинство, в чьих руках находятся государственные ресурсы, в чьих руках находится кошелек государственной казны, поступят с нами справедливо; и хотя в законе нет точных указаний, в какой пропорции будут отпускаться средства, мы надеемся, что большинство будет руководствоваться началами справедливости. Поэтому предложение г. Вирма о передаче § 3 в комиссию я считаю излишним. Этот параграф в комиссии обсуждался детально уже несколько раз и новая передача его в комиссию прибавить ничего не сможет.

Еще раз подчеркиваю, что если мы желаем жить в мире и согласии, то безусловно найдем и общий язык для разрешения неясностей находящихся в этом законопроекте.

Juhataja M. Martna: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja W. Hasselblatt: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Rkl. härra Wirma poolt ettetoodud wäiteid minu arwates nii raskele kaalumisele ei ole tarwis wõtta, sest § 3-al ei ole mitte niisugust tähtsust, nagu härra Wirma seda põhjendab. Mõõduandew tähtsus selles küsimuses, mis rkl. Wirma puudutas, on § 5 punkt b-1. kus on öeldud, et kohalikkude omawalitsuste rahalised summad ja muud awalikkude kesk- ja algkoolide ülewalpidamisega seotud kohustused sel määral ja alusel, nagu need seadustega nende peale pandud, jääwad maksuma. — See waatepunkt on üldkomisjonil wäga tähtis olnud. Üldkomisjon asus seisukohale, et koolide ülewalpidamise alal meie mingisugust põhimõttelikku muudatust ette wõtma ei pea, wõrreldes praeguse olukorraga. Nii, kui see kogu § 3 wälja jääks, siis jääks igatahes § 5 punkt b, selle küsimuse lahendamiseks, mis rkl. härra Päts ette tõi.

Mis nüüd puutub sellesse, kas siin tuleb ära tähendada, kelle wahel tuleb see kokkulepe teha, kas nõukogu wõi walitsuse wahel, siis seda minu arwates saab määrustega lahendada.

Lõpuks, mis puutub sellesse, et ei ole ära tähendatud, et kui walla- ja maakonnanõukogude wahel mõnesugused hõõrumised tekiwad, kes siis need lahendab, siis tuleb tähendada, et hõõrumisi sel alal ei wõi olla, sest maakonnanõukogu wallaga ühineda ei saa kulude katmiseks. Need ei ole mitte territoriaalsed paralleelsed asutused, waid üks mahub teise sisse, mispärast mingisugusest leppimisest maakonna omawalitsuse ja waldade wahel juttu olla ei saa.

Mis puutub eriti selle paragrahwi tähtsusesse, siis ei tohi unustada, et § 29 näeb ette Wabariigi Walitsuse ülesanded ja näeb ette, et tarwilikud määrused annab Wabariigi Walitsus wajaaduse korral iga wähemusrahwuse kohta eraldi. Nii wõib olla wene laste suhtes üks kord, sakslaste suhtes teine, sest territoriaalne grupeerimine on hoopis teistpidine.

Kõige tähtsam wäide on see, mis, nagu ma juba ütlesin, käib selle kohta, et ei ole selge, missugused maksud on omawalitsuste kanda. § 5 punkt b-s leiame, et Wabariigi Walitsus kontroleerib, et saaksid täidetud eeskirjad, mis tänasel päewal seaduse järele makswad on. Meil ei ole siin mingisugust muudatust ette nähtud sel waranduslikul alusel. § 11. järele peawad sellepärast wähemusrahwused ka edaspidi kõik oma maksud maksma niihästi omawalitsusele kui ka riigile ja kohustuste wabanemisest ei ole siin juttu. Nii ei ole minu arwates mingisugust tarwidust seda paragrahwi komisjoni tagasi anda. Kui § 3-ast tähendatud lõige wälja jätta, siis sellega weel midagi katki ei läheks, sest § 5 punkt b lahendab selle küsimuse.

Juhataja **M. Martna:** Rkl. Wirma poolt on ettepanek tehtud § 3 üldkomisjoni tagasi anda. Rkl. Wirma poolt on tehtud weel teine ettepanek, juhtumisel kui ta I-ne ettepanek wastu ei wõeta, siis § 3-da I-ne lõige wastu wõtta järgmisel kujul: „Wähemusrahwuse awalikkude koolide wõrk määratakse kindlaks haridusministri ettepanekul Wabariigi Walitsuse poolt, ära kuulates wastawa wähemusrahwuse kultuurhoolekande nõukogu ja wastawa maakonnanõukogu wõi linnawolikogu arwamisi.“ Rkl. Wirma

kolmas ettepanek on 3-as lõige wälja jätta.

Hääletamisele tuleb rkl. Wirma ettepanek § 3 üldkomisjoni tagasi anda. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb rkl. Wirma ettepanek § 3-a esimese lõike kohta. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb rkl. Wirma ettepanek 3-as lõige wälja jätta. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb § 3 komisjoni poolt ette pandud kujul. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 3 wastu wõetud.

Korra kohta on sõna härra siseministril.

9. Riigikogu Siseminister **K. järgmise Einbund:** Riigikogu otsoosoleku sustas järgmine koosolek aja ja päewa pidada tulewal neljapäewal. wakorra Wahepeal on aga uuriwate kindlaks- te wõimudele selgeks määramine. saanud rkl. Welt'i süüdistamine raskes rüklikus kuriteos. Et kunni tulewa neljapäewani selle asja otsustamine Riigikogu poolt raskusi wõiks sünnitada kohtuwõimudele, teaksin ettepaneku määrata Riigikogu koosolek homme, see on 28. skp. kell 7 õhtul ja päewakorda wõtta koosseisu komisjoni ettepanek rkl. Welt'i wahiallajätmise kohta.

Juhataja **M. Martna:** Ettepanek on tehtud härra siseministri poolt pidada järgmine Riigikogu koosolek homme, see on 28. skp. kell 7 p. l., wõttes päewakorda koosseisu komisjoni ettepanek rkl. Welt'i wahiallajätmise kohta. (K. Päts, põl.: Kas teisi päewakorra-punkte ei ole?) Sõna selle ettepaneku kohta on rkl. Hasselblatt'il.

W. Hasselblatt (sks.): Teen ettepaneku wõtta homse koosoleku päewakorda teiseks punktiks Eesti kultuurkapitaali seadus — III lugemisel ja kolmandaks päewakorra-punktiks — wähemusrahwuste omawalitsuse seadus — II lugemisel.

Juhataja **M. Martna:** Rkl. Hasselblatt'i poolt on täiendaw ettepanek wõtta homse koosoleku päewakorda teise punkti all Eesti kultuurkapitaali seadus — III lugemisel ja kolmanda punkti all — vähemusrahwuste omawalitsuse seadus — II lugemisel.

Panen hääletamisele koosoleku küsimuse. Kes on selle poolt, et homme kell 7 Riigikogu koosolek pidada. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud. Kes on selle poolt, et esimeseks päewakorrapunktiks wõtta koosseisu komisjoni ettepanek rkl. Welt'i asjus? (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud. Kes on selle poolt, et wõtta teiseks päewakorrapunktiks Eesti kultuurkapitaali seadus — III lugemisel. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

Kes on selle poolt, et kolmandaks päewakorrapunktiks wõtta vähemusrahwuste omawalitsuse seadus — II lugemisel. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

(Hüüded: Lõpetada!)

K. Wirma (sd.): Teen ettepaneku läbi arutada weel vähemusrahwuste omawalitsuse seaduse § 4 ja siis lõpetada käesolew koosolek. Peetud läbirääkimised on ühenduses § 4-ga ja sellepärast oleks parem § 4 nüüd kohe ära otsustada, selleks kuluks wast ehk 5 minutit aega.

Juhataja **M. Martna:** Rkl. Wirma poolt on ettepanek läbi arutada § 4 ja siis koosolek lõpetada. (Hääletatakse.) Poolt on 26 häält, wastu 17 häält, — seega on ettepanek wastu wõetud.

10. Wähemusrahwuste omawalitsuse seadus — II lugemisel. Aruandja **W. Hasselblatt** (loeb): § 4. Wähemusrahwuste omawalitsuse organideks on rahwusnõukogu ja kultuurwalitsus. Nende asukohaks on wabariigi pealinn.

Kohalikkude küsimuste lahendamiseks ja korraldamiseks kutsutakse ellu rahwusnõukogu poolt tarwiduse järele kohalikud kultuurhoolekogu, kelle tege-

wuspiirkond on maakond ühes linna-dega.

Wabariigi Walitsuse kinnitusel wõib ellu kutsuda ühise kultuurhoolekogu mitme maakonna jaoks.

K. Wirma (sd.): Neil motiivid, mis juba eelmise paragrahwi juures ette tõin, teen ettepaneku esimeses lõikes, kus on öeldud: „rahwusnõukogu ja kultuurwalitsus“ wõtta „wastawa rahwuse kultuurhoolekande nõukogu ja walitsus“. Ja teises lõikes, kus on öeldud: „korraldamiseks kutsutakse ellu rahwusnõukogu poolt“ wõtta „korraldamiseks kutsutakse ellu wastawa rahwuse kultuurhoolekande nõukogu poolt“.

Juhataja **M. Martna:** Sõna on aruandjal.

Aruandja **W. Hasselblatt:** Ma tahaksin seletada tagasi tulles lugupeetud esimehe poolt ettetoodud waidluste kohta järgmist: üldkomisjoni arwamise järele ei ole uute omawalitsuse organide nimetuse küsimus mitte niiwõrd tähtis, nagu seda härra Riigikogu esimees seletas. Minu arwates pole üldkomisjon samuti ka vähemusrahwuste esitajad sellele küsimusele suurt tähtsust määranud. Seletuskirjas on organide suhtes alla kriipsutatud paralleel üldiste omawalitsustega. Mis puutub sellesse, et siin waatamata selle peale, et § 2 muudeti, hoolekande nimetus juurde tuleb, siis arwan mina, et neil omawalitsustel igatahes tuleb täita neid ülesandeid, millest räägib hoolekande eriseadus. Meie loome ühe asutuse, kellel peawad teatud ülesanded olema ja ütleme, et loome ajutiselt ühe ülesande jaoks ühe seaduse, teise jaoks teise.

O. Liigand (rhw.): Neilsamadel motiivid, mis härra Tõnisson'i poolt ette kanti, teeksin ma ettepaneku wõtta § 4 esimeses ja teises reas sõna „rahwusnõukogu“ asemele sõna „kultuurnõukogu“ ja teise lõike teises reas samuti. Peale selle teise lõike 3 reas sõna „kultuurhoolekogu“ ja 3 lõike teises reas sõna „kultuurhoolekogu“ asemel „kultuurnõukogu“.

Juhataja **M. Martna:** Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **W. Hasselblatt:** Silmas pidades, et üldkomisjonile pole tähtis olnud nimetus „rahwusnõukogu“,

siis wõin härra Wirma ettepanekuga ühineda; komisjoni arwamine läheb sellega kokku.

Juhataja **M. Martna**: Rkl. Wirma poolt on järgmine parandus tehtud: „§ 4. Wähemusrahwuse omawalitsuse orgaanideks on wastawa rahwuse kultuurhoolekande nõukogu ja walitsus. Nende asukohaks on wabariigi pealinn.

Kohalikkude küsimuste lahendamiseks ja korraldamiseks kutsutakse ellu wastawa rahwuse kultuurhoolekande nõukogu poolt tarwiduse järele kohalikud kultuurhoolekogud, kelle tegewuspiirkond on maakond ühes linnadega.

Wabariigi Walitsuse kinnitusel wõib ellu kutsuda ühise kultuurhoolekogu mitme maakonna jaoks.“

Rkl. Liigand'i poolt on ettepanek § 4-das 1. ja 2. reas sõna „rahwusnõukogu“ asemele wõtta sõna „kultuurnõukogu“ ja teise lõike teises reas samuti. Peale selle 2. lõike 3. reas sõna „kultuurhoolekogu“ ja 3. lõike teises reas sõna

„kultuurhoolekogu“ asemele „kultuurnõukogu“.

W. Linnamägi (krst.), kohalt: Palun lahus hääletada härra Wirma ettepanekus sõna „hoolekande“.

Juhataja **M. Martna**: Panen hääletamisele rkl. Liigand'i ettepaneku. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Et aruandja rkl. Wirma ettepanekuga ühines, ei tule see hääletamisele; hääletamisele tuleb ainult sõna „hoolekande“ sissewõtmine. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 26 häält, wastu 13 häält, — seega on sõna „hoolekande“ sisse wõetud.

Hääletamisele tuleb § 4 ühes rkl. Wirma parandustega. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 4 wastu wõetud.

Otsustati lõpetada koosolek pärast § 4 wastuwõtmist.

Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 10.30 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees **J. Tõnisson**.

Abiesimees **M. Martna**.

Abisekretäär **J. Piiskar**.

